

STAFF MEMO

Et blikk på det norske kredittmarkedet i perioden 1823-1865:

TINGLYSTE PANTELÅN I CHRISTIANIA, TRONDHJEM, STRINDA OG SELBU OG NEDRE ROMERIKE I UTVALGTE ÅR

NR. 2 | 2016

VETLE HVIDSTEN

NORGES BANKS
200-ÅRS JUBILEUMS-
PROSJEKT

NORGES BANK

Staff Memos present reports and documentation written by staff members and affiliates of Norges Bank, the central bank of Norway. Views and conclusions expressed in Staff Memos should not be taken to represent the views of Norges Bank.

© 2016 Norges Bank

The text may be quoted or referred to, provided that due acknowledgement is given to source.

Staff Memo inneholder utredninger og dokumentasjon skrevet av Norges Banks ansatte og andre forfattere tilknyttet Norges Bank. Synspunkter og konklusjoner i arbeidene er ikke nødvendigvis representative for Norges Banks.

© 2016 Norges Bank

Det kan siteres fra eller henvises til dette arbeid, gitt at forfatter og Norges Bank oppgis som kilde.

ISSN 1504-2596 (online only)

ISBN 978-82-7553-895-4 (online only)

Et blikk på det norske kredittmarkedet i perioden 1823-1865:

Tinglyste pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike i utvalgte år.

Vetle Hvidsten¹

Sammendrag

Da Norges Bank ble etablert i 1816 var den landets første og eneste bank. På 1820-tallet kom de første sparebankene, i Christiania i 1822, i Bergen og Trondhjem året etter. Først mot midten av hundreåret så de første forretningsbankene dagens lys. Sammenlignet med de større europeiske økonomier var Norge i baktroppen i utviklingen av finansielle institusjoner.

Kredittformidling avhenger selvsagt ikke av at det finnes finansielle institusjoner. Lenge før Norge fikk banker var landet en kredittøkonomi. Offentlige kasser, ideelle stiftelser og ikke minst privatpersoner var viktige innenlandske kredittkilder. Dessuten ble det formidlet kreditt fra en rekke ulike finansieringskilder i utlandet, blant annet fra handelshus i København, Altona, Hamburg og London. Omfanget av slik ikke-institusjonell kreditt må ha vært betydelig, men vi har manglet solide data som kan belyse omfanget.

Denne studien tar sikte på å finne ut noe om kredittmarkedet etter etableringen av det organiserte bankvesenet. Rapporten er basert på data for mer enn 3000 pantelån som er registrert hos tinglysingsmyndighetene i Christiania og Trondhjem, samt to tilstøtende laddistrikter (henholdsvis Nedre Romerike og Strinda og Selbu). Studien av registrerte pantelån for utvalgte år i perioden 1823-65 indikerer klart at formidling av ikke-institusjonell kreditt fremdeles hadde et betydelig omfang frem mot midten av 1800-tallet. Siden studien er begrenset til registrerte pantelån omfattes ikke handelskredittene som i det vesentligste var basert på norske og internasjonale veksler. Ei heller favner studien den mellomlange kredittformen vekselobligasjonslån, det vil si lån med løpetid to til tre år basert på navnesikkerhet, som vi vet hadde stor utbredelse i perioden.

Studien omfatter årene 1825, 1835 og 1845 for alle fire sorenskriveriene. I årene 1825, 1835 og 1845 utgjorde omfanget av utlån fra privatpersoner omlag 45 prosent av den samlede mengden nye pantelån som var registrert. Som en kunne vente utgjorde pantelån fra Norges Bank etter hvert en mindre andel, andelen gikk ned fra 33 prosent i 1825 til 23 prosent i 1845. Selv om andelen gikk ned så økte det samlede utlånsvolumet fra Norges Bank også i denne perioden. Studien bekrefter også at sparebankene etter hvert økte sin andel av dette markedet, fra ubetydelige fire prosent i 1825 til i underkant av 14 prosent i 1845. Dette trenger imidlertid ikke være representativt for sparebankenes andel av pantelån i andre deler av landet siden områdene som er omfattet av denne studien

¹ Takk til Øyvind Eitheim for oppmuntringer underveis i arbeidet og til Torkel Fagerli for hjelp med å tolke uklare gotiske skrift i pantebøkene. En takk rettes også til Mats Bay Fevolden som har registrert tinglyste pantelån i Bergen for 1825 (se vedlegg 2).

inkluderer pantelån fra to store sparebanker som var kjent for allerede tidlig å ha en betydelig andel av sine utlån plassert i langsiktige pantelån.

Rapporten omfatter også en oversikt over tinglyste pantelån i 1855 og 1865 i henholdsvis Nedre Romerike og Strinda og Selbu. Samlet for disse områdene viste det seg at utlån fra privatpersoner utgjorde enda høyere andeler av samlede tinglyste pantelån i 1855 og 1865 enn i de tidligere årene. Videre studier både i tid og rom er nødvendig for å kunne si noe om disse observasjonene er representative.

Studien sier lite om det omfattende ikke-institusjonelle marked for kortsiktig kreditt som vi fra kvalitative kilder vet eksisterte. Studien sier heller ikke noe systematisk om relasjonene mellom låntagere og långivere. Observasjoner peker imidlertid i retning av pantebøkene kan være en velegnet kilde til å studere kredittstrukturer i utvalgte lokalsamfunn over tid.

Innhold

1. Innledning	6
1.1. Hovedtrekk ved pantelånsmarkedet i de fire sorenskriveriene samlet for årene 1825, 1835 og 1845	6
1.2. Hovedtrekk ved pantelånsmarkedet i Strinda og Selbu og Nedre Romerike i 1855 og 1865	8
1.3. Datagrunnlag og forbehold	10
1.4. Eksempel fra pantebøkene	10
2. Christiania	11
2.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Christiania (1823, 1824, 1825, 1835 og 1845)	11
2.2. Christiania – mer detaljert om enkeltårene	13
2.2.1. Christiania 1823	13
2.2.2. Christiania 1824	15
2.2.3. Christiania 1825	17
2.2.4. Christiania 1835	19
2.2.5. Christiania 1845	20
3. Trondhjem	21
3.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Trondhjem (1824, 1825, 1825 og 1845)	21
3.2. Trondhjem – mer detaljert om enkeltårene	23
3.2.1. Trondhjem 1824	23
3.2.2. Trondhjem 1825	25
3.2.3. Trondhjem 1835	26
3.2.4. Trondhjem 1845	28
4. Strinda og Selbu	29
4.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Strinda og Selbu (1825, 1835, 1845, 1855 og 1865)	29
4.2. Strinda og Selbu – mer detaljert om enkeltårene	31
4.2.1. Strinda og Selbu 1825	31
4.2.2. Strinda og Selbu 1835	32
4.2.3. Strinda og Selbu 1845	33
4.2.4. Strinda og Selbu 1855	35
4.2.5. Strinda og Selbu 1865	36
5. Pantelånene i Trondhjem og Selbu sett i sammenheng (1825, 1835 og 1845)	37
6. Nedre Romerike	38
6.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Nedre Romerike (1825, 1835, 1845, 1855 og 1865)	38
6.2. Nedre Romerike – mer detaljert om enkeltårene	40
6.2.1. Nedre Romerike 1825	40
6.2.2. Nedre Romerike 1835	42
6.2.3. Nedre Romerike 1845	43
6.2.4. Nedre Romerike 1855	44
6.2.5. Nedre Romerike 1865	45
Vedlegg 1. Antall registrerte tinglyste pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike. Utvalgte år i perioden 1823-1865.	47
Vedlegg 2. Pantelån i Bergen i 1825	48
Kilder	49

Et blikk på det norske kredittmarkedet i perioden 1823-1865:

Tinglyste pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike i utvalgte år.

1. Innledning

Som en del av Norges Banks 200-årsjubileumsprosjekt har det vært ønskelig å få bedre innsikt i kredittgivingen i Norge i tiden etter etableringen av det organiserte bankvesenet². Spørsmålene som vi har ønsket å besvare i dette notatet er:

Hvilke sektorer ga lån?

Var det store enkeltlångivere blant de institusjonelle og personlige långiverne?

Notatet gjengir resultatene av en sektoranalyse av tinglyste pantelån i sorenskriveriene i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike for utvalgte år. For alle fire sorenskriveriene dekkes årene 1825, 1835 og 1845. I tillegg til disse tre årene dekkes 1823 og 1824 for Christiania, 1824 for Trondhjem og 1855 og 1865 for Strinda og Selbu og Nedre Romerike. Analysen av samlet pantelånskreditt tinglyst i de fire sorenskriveriene omfatter årene 1825, 1835 og 1845.

Vi har i alt kartlagt 3 297 pantelån i de fire sorenskriveriene. Pantelånene fordeler seg med 1 157 på Christiania, 791 på Trondhjem, 744 på Strinda og Selbu og 605 på Nedre Romerike. (Se vedlegg 1). I tillegg til dataene fra de fire ovennevnte sorenskriveriene viser vedlegg 2 sektorfordelingen av 282 pantelån i Bergen i 1825. Siden vi bare har data for 1825 for Bergen er byen holdt utenom analysen av samlet pantelånskreditt.

Kilden for pantelånene er digitaliserte pantebøker publisert på nett av Arkiverket/Digitalarkivet. Kreditt i form av diskonteringskreditter og handelskreditter er ikke med i vår analyse.

1.1. Hovedtrekk ved pantelånsmarkedet i de fire sorenskriveriene samlet for årene 1825, 1835 og 1845

- Det var store bevegelser i det totale nominelle låneomfanget mellom de utvalgte årene 1825, 1835 og 1845.³ Totalt lånebeløp i de fire sorenskriveriene gikk ned med over 30 prosent fra 399 069 speciedaler i 1825 til 277 052 speciedaler i 1835. Færre lån og lavere gjennomsnittlig lånebeløp bidro om lag likt til nedgangen. Fra 1835 til 1845 økte totalt lånebeløp med 177 prosent til 767 310 speciedaler. Antall lån ble mer enn fordoblet, og gjennomsnittlig lånebeløp gikk opp med en tredel. Totalverdien av pantelånene i de fire sorenskriveriene var i 1845 mer enn 90 prosent over 1825-nivået (se tabell 1 og figur 1).
- Medianlånene i Christiania var 500 speciedaler i 1825 og 1835 og 600 speciedaler i 1845. Medianlånet i Christiania i 1825 var 5,2 ganger høyere enn gjennomsnittlig årslønn.⁴ For Trondhjem var medianlånene 200 speciedaler for 1825 og 1835 og 275 for 1845.

² Christiania Sparebank ble grunnlagt i 1822, mens Trondhjems Sparebank ble etablert året etter. Kreditkassen ble opprettet i 1848, Bergen Privatbank i 1855 og Den Norske Creditbank i 1857. Kongeriget Norges Hypotekbank ble opprettet i 1851.

³ Merk at prisbevegelsene mellom de utvalgte årene var små. Prisutviklingen er dokumentert i Norges Banks Historical Monetary Statistics. Se Eitheim, Øyvind, Jan T. Klovland og Jan F. Qvigstad (2004). Reviderte prisindekser foreligger på www.norges-bank.no. Med indeks på 100 i 1825 utviklet konsumprisene seg slik: 1835: 110,4, 1845: 104,9, 1855: 140,6 og 1865: 124,3.

⁴ Gjennomsnittlig årslønn i 1825 var 385 kroner dvs. 96,25 speciedaler. Se Eitheim, Øyvind, Jan T. Klovland og Jan F. Qvigstad (2007), tabell 6.A.3.

- Mens nedgangen i totalt lånebeløp fra 1825 til 1835 grovt sett fordelte seg jevnt på de fire sorenskriveriene, viser tinglysningene at oppgangen fra 1835 til 1845 var sterkere i byene Christiania og Trondhjem enn i landdistriktene Strinda og Selbu og Nedre Romerike.
- Personsektoren var den dominerende långiversektoren for samlet kreditt i de fire sorenskriveriene i de tre årene som vi ser på (se tabell 1 og figur 2). Personsektoren økte sin andel av pantelånene fra i overkant av 43 prosent i 1825 til i overkant av 47 prosent i 1845. Personsektorens andel av utlånene varierte sterkt mellom sorenskriveriene. I 1825 sto sektoren for over 72 prosent av pantelånene i Nedre Romerike. Personsektoren kjennetegnes av at mange långivere ga kun ett lån i de årene vi har sett på. Noen långivere var aktive i lånemarkedet med flere lån. For de tre årene som dekkes ble det i alt tinglyst 19 pantelån gitt av *grosserer Hans Brun* til låntakere i Trondhjem og Strinda og Selbu. I de samme to sorenskriveriene var det kjøpmenn og grosserere som var de mest aktive långiverne målt i antall lån. Eksempler er *grosserer Frederich Bing*, *grosserer Chr. A. Lorck (&sønner)* og *grosserer Carsten Wensell*. I Christiania var *grosserer Franz Bruun* og medlemmer av *Ankerfamilien* aktive. Enkelte formuende familier var indirekte långivere via stiftelser (se ideelle organisasjoner nedenfor).
- Norges Bank var den nest største långiveren for årene vi ser på. Norges Banks andel av pantelånene falt gjennom perioden fra i overkant av 33 prosent i 1825 til i underkant av 23 prosent i 1845. I de enkelte sorenskriveriene var medianlånene fra Norges Bank høyere enn for utlånsmassen sett under ett. Pantebøkene viser at Norges Banks utlånsandel var betydelig høyere i Trondhjem, hvor Norges Banks hovedsete var lokalisert i disse årene, enn i Christiania. Pantelånene fra Norges Bank registrert i Strinda og Selbu var også høye, spesielt i 1825 med en andel på i underkant av 64 prosent.
- Offentlige sektor reduserte sin låneandel fra i overkant av 10 prosent i 1825 til i overkant av 8 prosent i 1845. *Overformynderier* var den største gruppen av långivere innen offentlig sektor, med en andel som varierte mellom 1/4 og 2/3 av de offentlige lånene, alle sorenskriveriene sett under ett. I 1835 utgjorde utlånene fra *overformynderier* over 6 prosent av totale utlån i de fire sorenskriverområdene samlet. I Nedre Romerike hadde offentlig sektor en andel som varierte rundt 16 til 19 prosent i perioden. *Overformynderier* sto for over 11 prosent av utlånene i Nedre Romerike i 1835.
- Sparebankenes andel økte samlet sett sterkt fra i underkant av 4 prosent i 1825 til 13,5 prosent i 1845. Christiania Sparebank sto for 5,5 prosent av pantelånene i Christiania i 1825. I 1845 utgjorde utlånene fra *Trondhjem Sparebank* i underkant av 21 prosent av utlånene i Trondhjem. Det kan synes som om utlånene fra sparebanker gradvis erstattet utlånene fra Norges Bank for de årene vi har sett på. Det var gjennomgående høyere medianlån fra sparebanker enn for hele utlånsmassen i de enkelte sorenskriverområdene.
- Skadeforsikringssektoren sto for 3,6 prosent av utlånene i 1825, men ga ingen lån i de øvrige to årene vi ser på her. I 1825 var det kun Christiania som hadde pantelån fra sektoren, og det var *Christiania Byes Brand Assurance Kasse* som var långiver med 25 lån.
- Livsforsikringssektoren er kun representert i 1845 med 2,3 prosent av utlånene. *Den Norske Livrenteforening* var långiver med fem lån.
- Långivningen fra ideelle organisasjoner varierte mellom rundt 2 prosent til rundt 5 prosent, samlet sett for alle sorenskriveriene. Lånene har vært gitt av ulike stiftelser som *Det Bernt Ankerske Fideikommiss*, *Det Ankerske Waisenhus*, *St. Jørgens stiftelse*, *Thomas Angells stiftelse* og *Hospitalstiftelsen*. Andelsmessig var långivningen fra stiftelsene gjennomgående større i

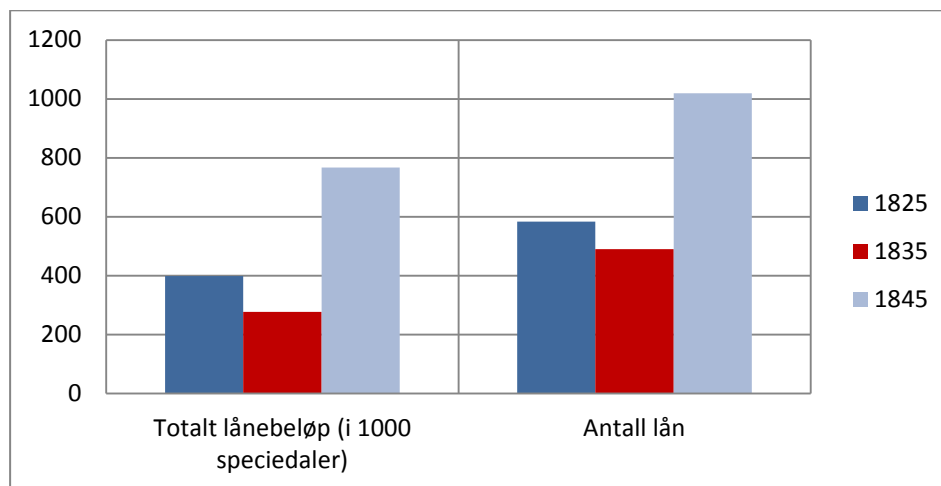
Trondhjem og Strinda og Selbu enn for de to sørlige sorenskriveriene. I Strinda og Selbu sto ideelle organisasjoner for 21 prosent av utlånene i 1845. Dette var i hovedsak utlån fra *Thomas Angells stiftelse* og *Hospitalstiftelsen*. De samme stiftelsene var aktive i Trondhjem hvor i underkant av 11 prosent av utlånene i 1825 ble gitt av ideelle organisasjoner.

- Utlandet er i liten grad registrert som långiver av tinglyste pantelån. I 1835 sto sektoren for 1,5 prosent av utlånene.

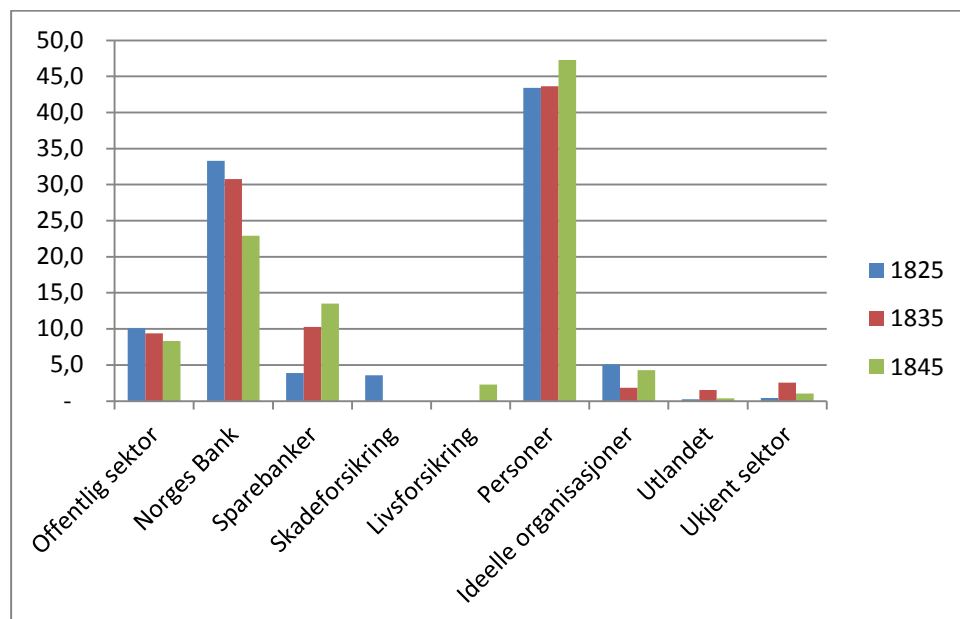
1.2. Hovedtrekk ved pantelånsmarkedet i Strinda og Selbu og Nedre Romerike i 1855 og 1865.

- Personsektorens utlånsandel i Strinda og Selbu sorenskriveri mer enn fordoblet seg fra 1845 til 1855 og økte til 67,3 prosent i 1865. I forhold til 1845 falt offentlig sektors og Norges Banks låneandel i 1855 sterkt, men begge sektorenes låneandel økte igjen i 1865. Sparebanker i Strinda og Selbu falt fra et nivå på i underkant av 19 prosent i 1855 til 1,5 prosent i 1865. *Kongeriget Norges Hypotekbank* hadde ingen utlån i Strinda og Selbu i 1855 og 1865.
- Utlånsvirksomheten i Nedre Romerike sorenskriveri i 1855 og 1865 er kjennetegnet av høyere utlånsandel for personsektoren enn i de tre tidligere årene som vi har gjennomgått. I 1855 sto personsektoren for 81 prosent. Offentlig sektors andel falt i disse årene. *Enkekasser* og *overformynderier* var største långivere innen offentlig sektor i de to årene. For Norges Bank var det ingen registrerte lån i Nedre Romerike sorenskriveri i 1855. I 1865 var utlånsandelen 14 prosent. I sorenskriveriet sto *Kongeriget Norges Hypotekbank* for i overkant av 9 prosent av utlånene i 1855 og nær 4 prosent i 1865.

Figur 1. Nye pantelån samlet for Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike. 1825, 1835 og 1845. Tusen speciedaler og antall lån.

Figur 2. Nye pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike etter långiversektor. 1825, 1835 og 1845. Prosent.

Tabell 1. Nye pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike etter långiversektor. 1825, 1835 og 1845. Speciedaler og prosent.

Långiversektor	Speciedaler			Prosent		
	1825	1835	1845	1825	1835	1845
Offentlig sektor	40 214	26 028	63 963	10,1	9,4	8,3
Norges Bank ⁵	132 765	85 235	175 675	33,3	30,8	22,9
Sparebanker	15 370	28 430	103 660	3,9	10,3	13,5
Statsbanker	-	-	-	-	-	-
Forretningsbanker	-	-	-	-	-	-
Skadeforsikring	14 390	-	-	3,6	-	-
Livsforsikring	-	-	17 600	-	-	2,3
Personer	173 307	120 875	362 640	43,4	43,6	47,3
Ideelle organisasjoner	20 433	5 158	32 846	5,1	1,9	4,3
Utlandet	929	4 267	2 793	0,2	1,5	0,4
Ukjent sektor	1 663	7 059	8 133	0,4	2,5	1,1
Total	399 069	277 052	767 310	100,0	100,0	100,0
Antall lån	583	490	1 019			
Gjennomsnittsbetrag	685	565	753			
Konsumprisindeks	100,0	110,4	104,9			

⁵ Norges Banks regnskaper for 1845 viser at nye pantelån over hovedboken og fra *Laanefondet efter Lov av 8de august 1842* tilsammen utgjorde 701 790 speciedaler. Innskrivningene i de fire sorenskriveriene som vi ser på her utgjorde følgelig 25 prosent av bankens totale utlån i 1845.

1.3. Datagrunnlag og forbehold

Datakilden er skannede pantebøker fra Arkivverket/Digitalarkivet. Se <http://www.arkivverket.no/arkivverket/Digitalarkivet>

Fra pantebøkene har vi registrert følgende opplysninger om pantelånene:

- Låntaker
- Långiver
- Långiversektor (långiverne er sektorisert i ti sektorer)
- Lånebeløp i speciedaler (eventuelt omregnet til speciedaler hvis lånet var i utenlandsk valuta eller i sølvspecier)

Lånene som vi har registrert er «nye pantelån». Betegnelsene på pantelånene varierer mellom sorenskriveriene. For Christiania er de fleste pantelånene markert som «pantebreve». I Trondhjem er lånene markert som «obligasjoner» eller «panteobligasjoner». I en typisk innskrivning av et pantelån står det «*Jeg underskrivendetilstaaer herved at være vitterlig skyldig tilden summa av.....*».

Vi har ikke registrert mellomregningslån, gjeldsbrev, gjeldsbeviser eller eventuelle lån knyttet til innskrivningene av kategoriene *contrait*, *proclama*, *forliig*, *skadeløsbrev*. Endringer i «gamle lån» og lån i forbindelse med skjøter og pantereverser (gjeldsbrev) er heller ikke med.

Avdrag, som står i pantebøkene som «afkald»/«aflest», er ikke registrert. Lånetallene vil derfor være høyere enn netto låneopptak for årene vi ser på. De beregnede andelene for sektorenes utlån kan ikke tolkes som andeler av utestående lån.

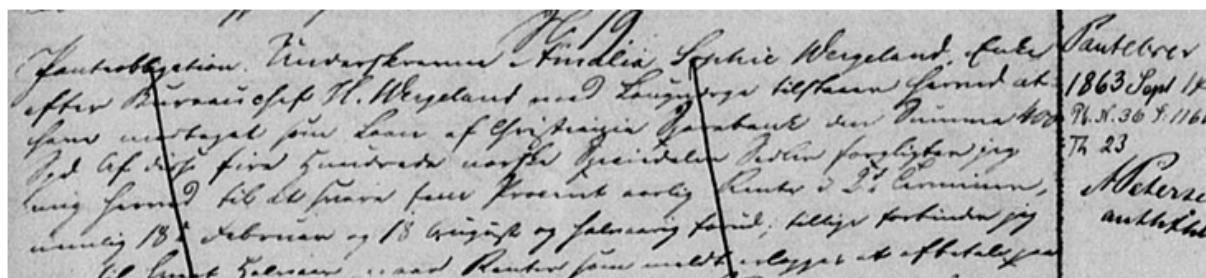
Mange av pantelånene er oppgitt med en løpetid på 3 eller 6 måneder. Ut fra opplysningene i pantebøkene om faktisk forfallsdato framkommer det at løpetiden i praksis har vært mange år for de fleste lånene.

Diskonteringskreditter og handelskreditter inngår ikke i pantebøkene.

Siden lesbarheten av de digitaliserte håndskrevne pantebøkene er variabel kan enkelte opplysninger ha blitt feiltolket. Noen fortolkningsproblemer bør ikke rokke ved hovedbildet som er presentert her.

1.4. Eksempel fra pantebøkene

Lån fra Christiania Sparebank på 400 speciedaler til Henrik Wergelands enke, Amalia Sophie Wergeland. Lånet ble tinglyst 14. august 1845.

2. Christiania

2.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Christiania (1823, 1824, 1825, 1835 og 1845)

I alt har vi registrert 1 157 pantelån tinglyst i Christiania sorenskriveri i de fem årene. Totalt utlånsbeløp i Christiania gikk ned fra 1823 til 1824, men tok seg opp igjen til et høyere nivå i 1825 enn i 1823. I 1835 var nivået om lag 8 prosent lavere enn i 1825. I 1845 var nivået 229 prosent høyere enn i 1835 og 135 prosent høyere enn i 1825. Utviklingen for de enkelte sektorene er vist i tabell 2 og figur 3.

For årene 1823, 1824 og 1845 lå utlånsandelen til personsektoren på rundt 50 prosent, mens andelen var på rundt 40 prosent i 1825 og 1835. Store personlige långivere var *kjøbmand Franz Bruun, Schieck og Rasmussen, kjøbmand Johannes Fabritius, justisråd og zahlkasserer Andreas Schaft, proqurator Elias Smith, enkefru Berthelsen og Anette Anker*.

Offentlig sektor bidro med 12 prosent av pantelånene i 1823. Andelen svingte til i overkant av 7 prosent i 1845. Den dominerende offentlige institusjonen på utlånsiden i disse årene var *Christiania overformynderi*. *Den alminnelige enkekasse og Statskassen* var også store långivere i offentlig sektor.

Norges Banks utlånsandel gikk kraftig opp fra 12 prosent i 1823 til et nivå rundt 26-28 prosent i 1825 og 1835. Andelen falt i 1845 til i underkant av 20 prosent.

Det tok tre år etter etableringen før utlånene fra *Christiania Sparebank* fikk noen betydning. Sparebanker økte fra nær null de første årene til over 5 prosent i 1825, til i underkant av 15 prosent i 1835 og deretter til i overkant av 13 prosent i 1845.

Skadeforsikringssektoren sto for i underkant av 8 prosent av utlånene i 1823, i overkant av 10 prosent i 1824 og i underkant av 7 prosent i 1825. Ingen utlån er registrert for skadeforsikringsselskaper for 1835 og 1845.⁶

Livsforsikringssektoren er kun registrert i 1845 med en utlånsandel på 3,5 prosent.

Ideelle organisasjoner bidro med i overkant av 4 prosent av utlånene i 1823. Det høyeste nivået var på 5,1 prosent i 1825. Deretter gikk andelen ned til 1,5 prosent i 1845. *Det Bernt Ankerske Fideikommiss, Det Ankerske Waisenhus, Christiania Kathedralskole og Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse* var de største långiverne innen sektoren.

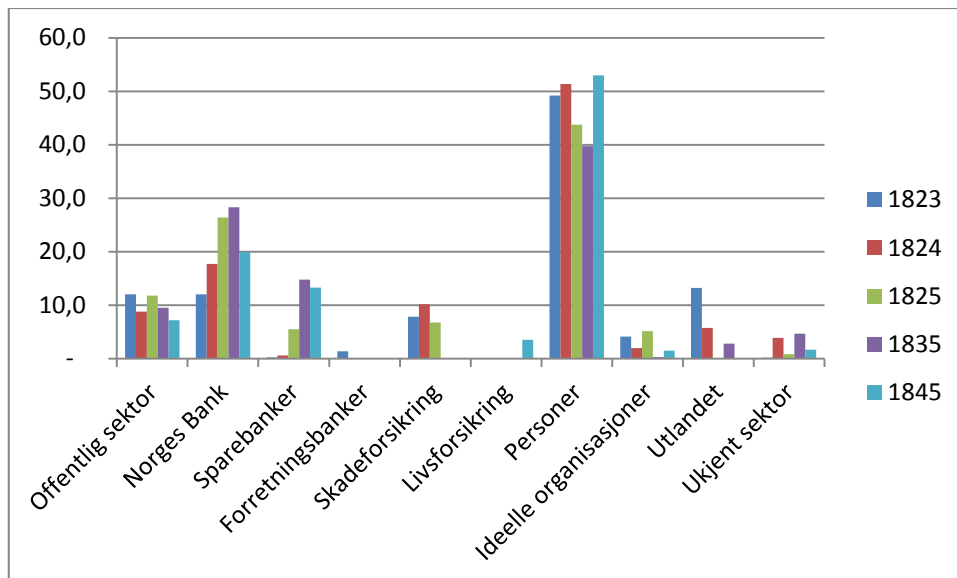
Utlandet sto for over 13 prosent av utlånene i 1823 og i underkant av 6 prosent i 1824, men ga ingen lån i 1825. I 1835 var utlånsandelen 2,8 prosent for deretter å falle til nær null i 1845. Merk at handelskreditter ikke dekkes av vår kilde.

⁶ *Christiania Byes Brand Assurance Kasse* ble oppløst i 1825. Se Kristiansen (1925), side 61. Andre skadeforsikringsselskaper er ikke registrert i vårt materiale.

Tabell 2. Nye pantelån i Christiania etter långiversektor. 1823, 1824, 1825, 1835 og 1845. Speciedaler og prosent.

	Speciedaler					Prosent				
	1823	1824	1825	1835	1845	1823	1824	1825	1835	1845
Offentlig sektor	18 213	12 174	24 998	14 453	35 924	12,0	8,8	11,7	9,5	7,2
Norges Bank	18 130	24 510	56 090	43 130	99 700	12,0	17,7	26,4	28,3	19,9
Sparebanker	320	760	11 620	22 500	66 400	0,2	0,5	5,5	14,8	13,3
Statsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forretningsbanker	2 000	-	-	-	-	1,3	-	-	-	-
Skadeforsikring	11 818	14 063	14 390	-	-	7,8	10,1	6,8	-	-
Livsforsikring	-	-	-	-	17 600	-	-	-	-	3,5
Personer	74 472	71 226	93140	60 500	265 113	49,2	51,4	43,8	39,7	52,9
Ideelle organisasjoner	6 200	2 675	10 900	400	7 302	4,1	1,9	5,1	0,3	1,5
Utlandet	19 976	7 940	-	4 267	600	13,2	5,7	-	2,8	0,1
Ukjent sektor	190	5 358	1 663	7 059	8 133	0,1	3,9	0,8	4,6	1,6
Total	151 319	138 706	212 800	152 309	500 771	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall lån	164	171	199	180	443					
Gjennomsnittsbetrag	923	811	1 069	846	1 130					
Medianbetrag	500	450	500	500	600					

Figur 3. Sektorfordelte pantelånsandeler i Christiania. 1823, 1824, 1825, 1835 og 1845. Prosent.

2.2. Christiania - mer detaljert om enkeltlårene

2.2.1. Christiania 1823

Tabell C23. Pantelån i Christiania i 1823

Långiversektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	28	18 213	12,0	650	440	41	2 100
- enkekasser	6	4 800	3,2	800	800	300	1 500
- fattigkasser	2	342	0,2	171	171	102	240
- overformynderier	13	10 176	6,7	783	500	50	2 100
- Statskassen	3	900	0,6	300	300	300	300
- Laanet av 1820	1	365	0,2	365	365	365	365
- annet	3	1 630	1,1	543	89	41	1 500
Norges Bank	20	18 130	12,0	907	550	100	4 000
Sparebanker	2	320	0,2	160	160	70	250
Forretningsbanker	1	2 000	1,3	2 000	2 000	2 000	2 000
Skadeforsikring	21	11 818	7,8	563	600	18	2 000
Personer	84	74 472	49,2	887	488	10	9 000
Ideelle organisasjoner	4	6 200	4,1	1 550	775	250	4 400
- Det Bernt Ankerske Fideikomiss	1	4 400	2,9	4 400	4 400	4 400	4 400
- Katedralskolen	1	550	0,4	550	550	550	550
- Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse	1	250	0,2	250	250	250	250
- annet	1	1 000	0,7	1 000	1 000	1 000	1 000
Utlandet	2	19 976	13,2	9 988	9 988	3 656	16 320
Ukjent sektor	2	190	0,1	95	95	20	170
Total	164	151 319	100,0	923	500	10	16 320

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 16 for 14.02.1822 - 22.04.1824.

I alt ble det tinglyst 164 pantelån i Christiania i 1823. Verdien av samlede utlån var 151 319 speciedaler. Herav var 11 lån knyttet til sølvverdien. De er omregnet med «bankkursen» på tidspunktene lånene ble registrert i panteboken. Ett lån var denominert i engelske pund sterling. Gjennomsnittsverdien av pantelånene i Christiania i 1823 var på 923 speciedaler, og medianlånet var på 500 speciedaler.

Offentlig sektor sto for 12 prosent av långivningen. Totale utlån fra sektoren var på 18 213 speciedaler, og medianlånet var på 440 speciedaler. *Overformynderier* ga i alt 13 lån på tilsammen 10 176 speciedaler. Dette utgjorde 6,7 prosent av totale utlån i Christiania i 1823. *Christiania overformynderi* ga 11 lån, mens *Øvre og Nedre Romerike overformynderier* ga ett lån hver. Det høyeste lånet fra offentlig sektor ble gitt til *Søren Bruun Bugge av Øvre Romerike overformynderi*. Lånet var på 2 100 speciedaler. Det nest høyeste lånet fra offentlig sektor (1 700 speciedaler) ble gitt til *Johan Koren av Christiania overformynderi*. Den norske alminnelige enkekasse ga 6 lån på

tilsammen 4 800 speciedaler. Dette utgjorde 3,2 prosent av totale utlån fra Christiania i 1823. *Det kongelige norske finans-, handels- og tolldepartement* ga 3 lån, hvert på 300 speciedaler, til *bergassessor Wilhelm Duncker*. Et lån på 1 500 speciedaler ble gitt av *Den norske krigsforsikringskasse* til *Herman Ruge*. «*Laanet av 1820*»⁷ ga et lån på 200 sølvspecier til *Anders Johannesen*. Omregnet med «bankkurs» tilsvarte dette 365 speciedaler. *Overformynderier, Enkekassen og Fattigkassen* sto samlet for 10,1 prosent av kredittgivingen i Christiania i 1823.

Norges Banks utlån var omtrent like store som offentlig sektors utlån og utgjorde 12,0 prosent. I alt ga banken 20 lån. Medianlånet var på 550 speciedaler. Høyeste lån fra Norges Bank (4 000 speciedaler) ble gitt til *stiftsamtmann Thygeson*.

Sparebanksektoren besto bare av *Christiania Sparebank* som ga to pantelån på tilsammen 320 speciedaler (0,2 prosent).

Den eneste forretningsbanken som er med i datamaterialet i 1823 er *Den Dansk Norske Speciebank* som ga ett lån på 2 000 speciedaler til *Enoch Jacobsen* (1,3 prosent).

Skadeforsikringssektoren sto for 7,8 prosent av långivingen. Alle lånene ble gitt av *Christiania Byes Brand Assurance Kasse*. Medianlånet var på 600 speciedaler. Det høyeste lånet (2 000 speciedaler) ble gitt til *stadsmajor Jens Delphin*. *Bergassessor Wilhelm Duncker* mottok et lån på 1 000 speciedaler (se også *Dunckers* lån fra offentlig sektor).

Personer ga i alt 84 lån på tilsammen 74 472 speciedaler. Dette utgjorde 49,2 prosent av långivingen i Christiania i 1823. Medianlånet var på 488 speciedaler. Det høyeste lånet mellom personer (9 000 speciedaler) ble gitt til *Wilhelm Møller av Schieck og Rasmussen*. Det nest høyeste beløpet i sektoren (5 156 speciedaler) ble gitt av *Jørgen Herman Vogt* til *sadelmagermester Anders Backer*, et lån til en verdi av 1 150 speciedaler i sølvverdi og 3 000 speciedaler i «banksedler».

I alt ga ideelle organisasjoner 4 lån på tilsammen 6 200 speciedaler (4,1 prosent). Medianlånet var på 775 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *Jens Berg* av *Det Bernt Ankerske Fideikommiss*⁸ og var på 4 400 speciedaler (2,9 prosent av totale utlån i Christiania). *Det Norske Bibelselskap* lånte 1 000 speciedaler til *assessor Langberg*, og *Christiania Kathedralskole* lånte 550 speciedaler til *Johan Jacob Sjøberg*. Et lån på 250 speciedaler ble gitt av *Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse* til *Søren Hansen*.

Utenlandske långivere ga to lån på tilsammen 19 976 speciedaler (13,2 prosent). Det største lånet var på £2000 (16 320 speciedaler). Det ble gitt av *Joseph Allen, London*, til *Enoch Jacobsen*. Det andre lånet ble gitt av *Henry Lamberth, London*, til *Ragnhild Thurmann*. Lånet var på 1 950 speciedaler sølvverdi som omregnet med kurs 187,5 gir en verdi på 3 656 speciedaler.

⁷ Lånemidlene i «*Laanet av 1820*» var basert på Norges første statslån, gitt av Brødrene Benneche i Berlin. Lånet ble på folkemunne kalt «Tyvelånet» på grunn av de harde lånebetingelsene som lånet ble gitt til.

⁸ *Det Ankerske Fideikommiss*, ble opprettet ved Bernt Ankers testamente av 1801, som bestemte at hans formue på ca. 1,5 mill. riksdaler, herav ca. 800 000 anbrakt i faste eiendommer, skulle gjøres til et fideikommiss, hvis årlige utbytte skulle gå til allmennyttige formål.

Kilde: Store Norske Leksikon. Se https://snl.no/Ankerske_Fideikommiss.

2.2.2. Christiania 1824

Tabell C24. Pantelån i Christiania i 1824

Långiversektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	20	12 174	8,8	609	433	24	2 183
- enkekasser	6	4 684	3,4	781	750	400	1 284
- fattigkasser	1	190	0,1	190	190	190	190
- overformynderier	10	4 467	3,2	447	237	24	1 500
- Statskassen	2	2 483	1,8	1 241	1 241	300	2 183
- Laanet av 1820	1	350	0,3	350	350	350	350
Norges Bank	27	24 510	17,7	908	700	100	2 400
Sparebanker	3	760	0,5	253	300	60	400
Skadeforsikring	28	14 063	10,1	502	400	25	2 800
Personer	80	71 226	51,4	890	500	26	5 250
Ideelle organisasjoner	8	2 675	1,9	334	300	250	450
- Det Bernt Ankerske Fideikommiss	1	375	0,3	375	375	375	375
- Katedralskolen	4	1 450	1,0	363	350	300	450
- Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse	2	600	0,4	300	300	300	300
- annet	1	250	0,2	250	250	250	250
Utlandet	2	7 940	5,7	3 970	3 970	2 240	5 700
Ukjent sektor	3	5 358	3,9	1 786	300	274	4 784
Total	171	138 706	100,0	811	450	24	5 700

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 16 for 14.02.1822 - 22.04.1824 og Pantebok nr. 17 for 29.04.1824 – 30.07.1829

I alt ble det tinglyst 171 pantelån i Christiania i 1824. Verdien var 138 706 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 811 speciedaler, og medianlånet var på 450 speciedaler.

Offentlig sektor ga 20 lån. Långivningen utgjorde 8,8 prosent av totale utlån. Medianlånet var på 433 speciedaler. *Overformynderier* ga i alt 10 lån. *Christiania overformynderi* ga 9 lån mens *Agger overformynderi* ga ett. *Overformynderiene* sto for 3,2 prosent av totale lån. Av utlånene fra *Christiania overformynderi* ble det største lånet (1 500 speciedaler) gitt til *kjøbmand Amund Amundsen*. Det høyeste lånet fra offentlig sektor samlet sett ble gitt av *Statskassen* til *glassmester Andreas Asbjørnsen*. Lånet var på 2 183 speciedaler. *Statskassen* og *Finansdepartementet* ga tilsammen 2 lån (1,8 prosent). *Norges alminnelige enkekasse* og *Aggershus Stifts geistlige enkekasse* sto samlet for 6 lån og 3,4 prosent av långivningen. I tillegg ble det gitt ett lån hver av *Fattigkassen* (190 speciedaler) og «*Laanet av 1820*» (350 speciedaler).

Overformynderier, Enkekassen og Fattigkassen sto samlet for 6,7 prosent av kredittgivingen i Christiania i 1824.

Norges Bank ga 27 lån og sto for 17,7 prosent av långivningen. Medianlånet var på 700 speciedaler. De to høyeste lånene (begge på 2 400 speciedaler) ble gitt til henholdsvis *byfogd i Christiania, Heinrich Riis* og *N. Andresen*. Det tredje høyeste lånet fra Norges Bank (2 300 speciedaler) ble gitt til *regjeringsadvokat, kanselliråd og høyesterettsadvokat Bredo Henrik von Munthe af Morgenstjerne*. 11 av lånene fra Norges Bank var på 1 000 speciedaler eller høyere.

I sparebanksektoren ga *Christiania Sparebank* 3 lån og sto for 0,5 prosent av långivningen. Det største lånet på 400 speciedaler ble gitt til *Stephan Oeren*.

Alle 28 lånene i skadeforsikringssektoren ble gitt av *Christiania Byes Brand Assurance Kasse*. Lånene utgjorde 10,1 prosent av total långivning. Medianlånet var på 400 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *kjøbmand Christian Heyerdahl* (2 800 speciedaler). *Juul Henriksen* opptok to lån på henholdsvis 400 og 700 speciedaler fra assuransekassen.

Personlige långivere ga 80 lån og sto for 51,4 prosent av långivningen. Medianlånet fra sektoren var 500 speciedaler. Det største lånet gitt av personlige långivere ble gitt av *Hagbarth Falsen* til *E. Gjør Aschehoug* (5 250 speciedaler). I februar 1824 lånte *kjøbmand Amund Amundsen* 1 500 speciedaler fra *Christiania overformynderi* (se offentlig sektor). *Amundsen* lånte ut 2 000 speciedaler til *Maria Brevig* i september samme år.

5 personlige långivere ga mer enn ett lån. *Kjøbmand Franz Bruun* ga 3 lån på tilsammen 5 500 speciedaler, hvorav 2 lån på tilsammen 4 500 speciedaler til *Even Stenersen*. *Boghandler Hans Abel Hielm* ga to lån på tilsammen 2 950 speciedaler. Av «kjente» långivere med ett utlån i 1824 er *Jørgen Young* (676 speciedaler), *Daniel Tullin* (500 speciedaler) og *Ole Woxen* (200 speciedaler).

Ideelle organisasjoner ga 8 lån og sto for 1,9 prosent av långivningen. Medianlånet var på 300 speciedaler. *Christiania Kathedralskole* ga 4 lån på tilsammen 1 450 speciedaler (1,0 prosent). *Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse* ga to lån, hvert på 300 speciedaler. Ett lån ble gitt av henholdsvis *Det Bernt Ankerske Fideikomiss* (375 speciedaler) og *Christiania Børskasse* (250 speciedaler).

Med 2 lån på henholdsvis 2 240 og 5 700 speciedaler fra *Broberg, Kjøbenhavn*, sto utlandet for 5,7 prosent av långivningen. Det største lånet (5 700 speciedaler) ble gitt til *kjøbmand Niels Grønneberg*.

2.2.3. Christiania 1825

Tabell C25. Pantelån i Christiania i 1825

Långiversektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	30	24 998	11,7	833	481	100	4 416
- enkekasser	5	4 180	2,0	836	700	100	1 500
- overformynderier	13	4 668	2,2	359	372	138	514
- Statskassen	3	9 641	4,5	3 114	2 650	2 575	4 416
- annet	9	6 509	3,1	723	500	200	2 000
Norges Bank	38	56 090	26,4	1 476	1 125	100	6 700
Sparebanker	16	11 620	5,5	726	450	100	3 000
Skadeforsikring	25	14 390	6,8	576	500	90	1 500
Personer	75	93 140	43,8	1 242	600	23	8 100
Ideelle organisasjoner	11	10 900	5,1	991	500	300	5 000
- Det Bernt Ankerske Fideikommiss	2	6 400	3,0	3 200	3 200	1 400	5 000
- Det Ankerske Waisenhus	3	1 900	0,9	633	800	300	800
- Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse	3	1 200	0,6	400	400	300	500
- annet	3	1 400	0,7	467	500	300	600
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	4	1 663	0,8	416	481	200	500
Total	199	212 800	100,0	1 069	500	23	8 100

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 17 for 29.4.1824 – 30.7.1829

I alt ble det tinglyst 199 pantelån i Christiania i 1825⁹. Verdien var 212 800 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 1 069 speciedaler, og medianlånet var på 500 speciedaler.

Offentlig sektor ga 30 lån for i alt 24 998 speciedaler, som utgjorde 11,7 prosent av total kreditt i Christiania i 1825. *Christiania overformynderi* ga 13 lån på tilsammen 4 668 speciedaler. Lånene varierte mellom 138 speciedaler og 514 speciedaler. *Kjøbmand Holmboe* mottok 4 lån av *Christiania overformynderi* til en samlet verdi av 1 458 speciedaler.

5 lån på tilsammen 4 180 speciedaler ble gitt av *Den alminnelige enkekasse*. Det høyeste lånet (1 500 speciedaler) mottok *Jens Christian Schandorff*. *Statskassen* ga 3 lån på tilsammen 9 641 speciedaler. *Statskassen* sto for det høyeste lånet i offentlig sektor (4 416 speciedaler) som ble gitt samlet til *Ole Christian Breede, Kjeld Colbjørnsen Roshauw og Søren Muus*.

⁹ I alt 6 «pantebreve» på tilsammen 134 600 speciedaler er holdt utenom denne oversikten. Disse pantebrevene har uforholdsmessige høye verdier, og det er uklart om bakgrunnen for pantene er kreditt.

Christiania Stiftsamt ga i alt 5 lån på tilsammen 1 800 speciedaler. *Den norske krigshospitalkasse* ga to lån på tilsammen 2 600 speciedaler, hvorav et lån på 2 000 speciedaler til *C. Schandorff*. *Lars Schjerven* fikk et lån på 1 000 speciedaler av *Christiania arbeidsanstalt*.

Overformynderier og Enkekassen sto samlet for 4,2 prosent av kredittgivningen i Christiania i 1825. *Norges Banks* utlån utgjorde 26,4 prosent av utlånsmassen. Banken ga 38 lån, og medianlånet var på 1 125 speciedaler. Det høyeste lånet (6 700 speciedaler) ble gitt til *kjøbmand Hans Erichsen*. Panteboken viser også at Norges Bank ga lån til offentlig sektor. Banken ga et lån på 3 000 speciedaler til *Christiania Byes Magistrat*.

Eneste långiver innen sparebanksektoren var *Christiania Sparebank* som ga 16 lån på tilsammen 11 620 speciedaler. Dette utgjorde 5,5 prosent av totale utlån. Medianlånet var på 450 speciedaler. Det høyeste lånet (3 000 speciedaler) ble gitt til *kanselliraad og postmester Wilhelm Wratz*.

I skadeforsikringssektoren ga *Christiania Byes Brand Assurance Kasse* 25 lån på tilsammen 14 390 speciedaler, som utgjorde 6,8 prosent av utlånene fra Christiania i 1825. Medianlånet var på 500 speciedaler. Tre personer mottok de høyeste lånene på 1 500 speciedaler. Det var *kjøbmand Jørgen Young*, *Fridrik Møller* og *enke Anne Werner*.

Personlige lån sto for 43,8 prosent av utlånene. Det ble gitt 75 lån, og samlet verdi var på 93 140 speciedaler. Medianlånet var på 600 speciedaler. Tre av lånene på tilsammen 15 426 speciedaler var knyttet til sølvverdien og er omregnet ut fra gjeldende børs kurs.

Det høyeste lånet fra personsektoren (6 000 sølvspecier omregnet til 8 100 speciedaler) ble gitt av *kjøbmand Johannes Fabritius* til *Steen Eilert Bruun*. *Steen Eilert Bruun* mottok samtidig et lån på 3 000 sølvspecier (4 050 speciedaler) av *kjøbmand Franz Bruun*.

Det nest høyeste lånet fra person til person ble gitt til *Johann Henrik Carl Wedekind* av *justisråd og zahlkassierer Andreas Schaft*. Lånet var på 8 010 speciedaler.

En annen stor personlig långiver var *Anette Anker* med to lån på tilsammen 8 000 speciedaler. Det ene lånet (6 000 speciedaler) ble gitt til *Hans Backer*, det andre (2 000 speciedaler) til *Sigvardt B. Petersen*. Familien Anker var også representert på långiversiden med *Peter Anker* som ga et lån på 2 426 sølvspecier og 80 skilling (3 276 speciedaler) til *Johan Andreas Werner*, samt i sektoren ideelle organisasjoner (se under).

Ideelle organisasjoner sto for 11 lån på tilsammen 10 900 speciedaler (5,1 prosent). *Det Bernt Ankerske Fideikommiss* ga de to største lånene i sektoren. Ett lån på 5 000 speciedaler ble gitt til *Sophie Berg*. *Ole Nerdrum* mottok et lån på 1 400 speciedaler av fideikommisset. Ankernavnet er også knyttet til lån fra *Det Ankerske Waisenhus* som ga tre lån på tilsammen 1 900 speciedaler. En annen stor långiver innen sektoren ideelle organisasjoner var *Christiania Borgerlige Infanteri Korpser Kasse* med tre lån på tilsammen 1 200 speciedaler.

2.2.4. Christiania 1835

Tabell C35. Pantelån i Christiania i 1835

Långiversektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	28	14 453	9,5	498	300	60	2 848
- enkekasser	14	4 208	2,8	301	249	93	1 000
- overformynderier	13	9 500	6,2	731	300	60	2 848
- Statskassen	1	745	0,5	745	745	745	745
Norges Bank	45	43 130	28,3	958	600	100	4 500
Sparebanker	22	22 500	14,8	1 023	900	160	3 000
Skadeforsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	76	60 500	39,7	796	400	30	6 500
Ideelle organisasjoner	1	400	0,3	400	400	400	400
- Katedralskolen	1	400	0,3	400	400	400	400
Utlandet	2	4 267	2,8	2 133	2 133	1 867	2 400
Ukjent sektor	6	7 059	4,6	1 176	690	180	3 000
Total	180	152 309	100,0	846	500	30	6 500

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 19A for 13.11.1834 – 21.12.1837

I alt ble det tinglyst 180 pantelån i Christiania i 1835. Samlet verdi var 152 309 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 846 speciedaler, og medianlånet var på 500 speciedaler.

Offentlig sektor sto for 9,5 prosent av totale utlån. Medianlånet i sektoren var på 300 speciedaler. Den største långiveren innen offentlig sektor var *Christiania overformynderi* med 13 lån på tilsammen 9 500 speciedaler, som utgjorde 6,2 prosent av totale utlån. Det høyeste lånet fra *Christiania overformynderi* (2 848 speciedaler) ble gitt til *Carl Friedrich Ferdinand W. A. Kaltenborn*. 14 lån ble gitt av *Den alminnelige enkekasse* på tilsammen 4 208 speciedaler. Det høyeste lånet fra *Den alminnelige enkekasse* ble gitt til *Kield Colbjørnsen Roshauw*. Lånet var på 1 000 speciedaler. *Overformynderier og Enkekassen* sto samlet for 9,0 prosent av kredittgivingen i Christiania i 1835.

Norges Bank ga i alt 45 lån på tilsammen 43 130 speciedaler. Dette utgjorde 28,3 prosent av totale lån. Medianlånet var på 600 speciedaler. Det største lånet ble gitt til *sadelmager Anders Bachler* (4 500 speciedaler). Det nest høyeste lånet ga banken til kjøbmand *Jacob Dybwad* (4 000 speciedaler).

Sparebankenes andel av totale utlån i Christiania i 1835 var 14,8 prosent. Alle 22 lånene ble gitt av *Christiania Sparebank*. Medianlånet var på 900 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til kjøbmand *Steen Bruun* (3 000 speciedaler). 2 lån på tilsammen 2 300 speciedaler ble gitt til kjøbmand *Peter Johan Düberg*. *Høker Søren Hansen* fikk også to lån, på tilsammen 1 000 speciedaler.

Personlånene sto for 39,7 prosent av utlånene. Medianlånet i sektoren var på 400 speciedaler. Høyeste personlån (6 500 speciedaler) ble gitt av *Arent Solem* til kjøbmand *Lauritz Lindboe*. To

personlån var på 4 000 speciedaler. Det ene lånet ble gitt av *Erich Sivertsen* til *kjøbmand Andreas Berg*. Det andre ga *kjøbmand Nikolai Andresen* til *kjøbmand Peter Schreiner*.

Kun ett lån er registrert fra ideelle organisasjoner. Lånet på 400 speciedaler ble gitt til *corpsdyrlege Abraham Bjerknæs* av *Christiania Kathedralskole*.

To lån ble gitt av utenlandske långivere. Ett lån på 2 400 speciedaler ble gitt til *Ø. V. Olsen* av långiver i Altona (det er uklart om lånet er knyttet til sølvverdien). Det andre lånet ble gitt til *kjøbmand Carl Emil Walter* av en långiver i Hamburg. Lånet var på 1 666 sølvspecier og 80 skilling. Omregnet med gjeldende børskurs på 112 tilsvarte dette 1 866 speciedaler og 80 skilling.

2.2.5. Christiania 1845

Tabell C45. Pantelån i Christiania i 1845

Långiversektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	33	35 924	7,2	1 089	500	43	5 500
- enkekasser	9	6 502	1,3	722	303	102	3 000
- overformynderier	19	21 279	4,2	1 120	690	60	5 500
- annet	5	8 143	1,6	1 629	1 000	43	5 000
Norges Bank	68	99 700	19,9	1 466	1 000	100	6 000
Sparebanker	55	66 400	13,3	1 207	900	200	4 500
Skadeforsikring	-	-	-	-	-	-	-
Livsforsikring	5	17 600	3,5	3 520	4 000	2 000	5 000
Personer	269	265 113	52,9	986	500	5	9 355
Ideelle organisasjoner	8	7 302	1,5	913	478	125	3 000
- Det Ankerske Waisenhus	3	2 400	0,5	800	150	125	2 125
- Katedralskolen	1	450	0,1	450	450	450	450
- annet	4	4 452	0,9	1 113	609	234	3 000
Utlandet	1	600	0,1	600	600	600	600
Ukjent sektor	4	8 133	1,6	2 033	1 100	533	5 400
Total	443	500 771	100,0	1 130	600	5	9 355

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok for Christiania nr. 21 (1843-1845) og 22 (1845 – 1846)

I alt ble det tinglyst 443 pantelån i Christiania i 1845. Samlet verdi var 500 771 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 1 130 speciedaler. Medianlånet var på 600 speciedaler.

Offentlig sektor ga 33 lån og sto for 7,2 prosent av långivningen. Medianlånet var 500 speciedaler. *Overformynderier* dominerte sektoren. *Christiania overformynderi* ga i alt 16 lån til en gjennomsnittsverdi på 674 speciedaler. Det største lånet (1 750 speciedaler) ble gitt til *Anund Nordrum*. *Ager overformynderi* ga 3 store lån til en gjennomsnittsverdi på 3 500 speciedaler. Det største lånet (5 500 speciedaler) mottok *enke Gustava Henrikke, født Ørum*. *Den alminnelige*

enkekasse ga 9 lån på tilsammen 6 502 speciedaler. Det største lånet ble gitt til *professor Christer Heiberg* (3 000 speciedaler). Det nest høyeste lånet fra offentlig sektor ble gitt av *Opplysningsvesenets Capitalfond* til *Christiania Commune* (5 000 speciedaler).

Norges Banks andel av långivningen var 19,9 prosent. I alt ga banken 68 lån. Medianlånet var på 1 000 speciedaler. De to største lånene, begge på 6 000 speciedaler, ble gitt til *bagermester Jens Peter Bordoe*.

Sparebankene ga 55 lån og sto for 13,3 prosent av utlånene. Medianlånet var på 900 speciedaler. *Christiania Sparebank* sto for 54 av de 55 lånene. Det største lånet ble gitt til *consul Christian Semb*. Lånet var på 4 500 speciedaler.

Livsforsikringssektoren besto av *Den Norske Livrenteforening* som ble stiftet i 1844. I 1845 ga foreningen 5 pantelån som utgjorde 3,5 prosent av utlånsmassen. Medianlånet var på 4 000 speciedaler. Det største lånet (5 000 speciedaler) ble gitt til *garvermester og stadshauptmann Niels Ytterborg*.

Personlånene utgjorde 52,9 prosent av pantelånene. Medianlånet i sektoren var på 500 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *Lorentz Petersen, Drammen*, av *procurator Elias Smith*. Lånet var på 9 355 speciedaler. Det nest høyeste lånet (8 000 speciedaler) ga *enkefru Berthelsen* til *kjøbmand Peter Dührendahl* og *Johan Peter Olsen*. Hun ga også et lån til *Jacob Rasch* på 3 000 speciedaler.

Av personlige lån større enn 1 000 speciedaler ga *fuldmægtig Niels Tander Lind Bull* fire lån på tilsammen 6 700 speciedaler til *kjøbmand Fredrik Halvorsen*. Av andre store lån ga *grosserer Bruun* to lån på tilsammen 10 000 speciedaler til *Johan Henrik Ziøfner*. En annen stor långiver var *procurator Middelfart* fra Drammen som ga to lån på tilsammen 4 500 speciedaler. Ut over dette var det fire långivere med to lån over 1 000 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 1,5 prosent av utlånene. Medianlånet var på 478 speciedaler. Det høyeste lånet (3 000 speciedaler) ble gitt av *Jørgen Youngs legat* til *kjøbmand Kristian Schou*. *Det Ankerske Waisenhus* ga tre lån på tilsammen 2 400 speciedaler, hvorav det største ble gitt til *corpslege Torrald Schjøtt*. *Saugbanken fattighus* ga 3 lån på tilsammen 1 452 speciedaler.

Kun ett lån er registrert med utlandet som långiver. Lånet var på 600 speciedaler.

3. Trondhjem

3.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Trondhjem (1824, 1825, 1835 og 1845)

I alt har vi registrert 791 pantelån i Trondhjem sorenkriveri for de fire årene. Totalt utlånsbeløp gikk ned fra 1824 til 1825 og videre ned i 1835. I 1845 økte låneomfanget igjen, til et nivå 144 prosent høyere enn i 1835. Antall lån ble nær fordoblet fra 1835 til 1845. Personsektoren hadde størst andel av utlånene i 1824 og 1845, mens Norges Bank var størst i 1825 og 1835. Utviklingen for de enkelte sektorene er vist i tabell 3 og figur 4.

For årene 1824 og 1825 lå utlånsandelen til personsektoren på mellom 34 og 35 prosent, mens den gikk ned til 30 prosent i 1835 for deretter å gå opp til 40 prosent i 1845. Blant de største långiverne finner vi grossererne *Hans Brun, Frederich Bing, Chr. A. Lorck (&sønner)* og *Carsten Wensell*.

Utlånsandelen til offentlig sektor var på det høyeste i 1824 med over 19 prosent. I årene 1825, 1835 og 1845 lå andelen mellom 5 og 9 prosent. *Statskassen* er registrert med høye utlån i 1824 og noe lavere i 1825, men ingen utlån i 1835 og 1845. *Overformynderiene* ga lån i alle fire årene og var den største offentlige långiveren i 1835 og 1845.

Utlånsandelen til Norges Bank gikk kraftig opp fra i underkant av 30 prosent i 1824 og til i underkant av 44 prosent i 1825 og videre opp til rundt 52 prosent i 1835. Andelen falt i 1845 til i underkant av 24 prosent.

Sparebanker økte fra noe over 1 prosent i 1825 og til i underkant av 6 prosent i 1835, og deretter til i underkant av 21 prosent i 1845.

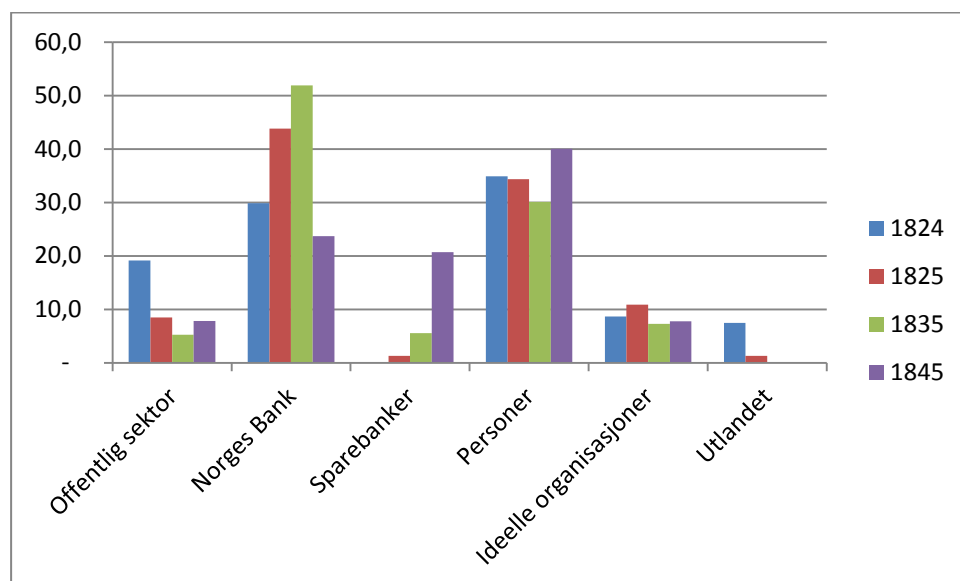
Ideelle organisasjoner svingte mellom 7 og 11 prosent i årene vi har sett på. I motsetning til i Christiania var stiftelsene i Trondhjem en viktig kredittkilde. De største långiverne i sektoren i årene vi har sett på var *Thomas Angells stiftelse, Hospitalstiftelsen, Waisenhusstiftelsen, St. Jørgens stiftelse* og *Kathedralskolen*.

Utlandet sto for over 7,5 prosent av utlånene i 1824 og i overkant av 1 prosent i 1825. For 1835 og 1845 har vi ikke registrert lån fra utlandet.

Tabell 3. Nye pantelån i Trondhjem etter långiversektor. 1824, 1825, 1835 og 1845. Speciedaler og prosent.

	Speciedaler				Prosent			
	1824	1825	1835	1845	1824	1825	1835	1845
Offentlig sektor	15 750	6 027	2 713	9 907	19,2	8,4	5,2	7,8
Norges Bank	24 533	31 240	26 905	29 995	29,8	43,8	51,9	23,7
Sparebanker	-	900	2 880	26 180	-	1,3	5,6	20,7
Statsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-
Forretningsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-
Skadeforsikring	-	-	-	-	-	-	-	-
Livsforsikring	-	-	-	-	-	-	-	-
Personer	28 670	24 498	15 597	50 664	34,9	34,3	30,1	40,0
Ideelle organisasjoner	7 130	7 733	3 758	9 844	8,7	10,8	7,2	7,8
Utlandet	6 135	929	-	-	7,5	1,3	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	82 217	71 327	51 853	126 591	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall lån	169	196	147	279				
Gjennomsnittsbetrag	486	364	353	454				
Medianbetrag	250	200	200	275				

Figur 4. Sektorfordelte pantelånsandeler i Trondheim. 1824, 1825, 1835 og 1845. Prosent.

3.2. Trondheim – mer detaljert om enkeltårene

3.2.1. Trondheim 1824

Tabell T24. Pantelån i Trondheim i 1824

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	26	15 750	19,2	606	272	86	3 184
- overformynderier	5	4 544	5,5	909	1 200	112	1 500
- Statskassen	16	9 443	11,5	590	270	86	3 184
- annet	5	1 763	2,1	353	200	100	1 000
Norges Bank	45	24 533	29,8	545	300	100	4 400
Sparebanker	-	-	-	-	-	-	-
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	80	28 670	34,9	358	200	17	3 000
Ideelle organisasjoner	16	7 130	8,7	446	275	100	1 600
-Angellske stiftelse	2	3 000	3,6	1 500	1 500	1 400	1 600
-Kathedralskolen	1	500	0,6	500	500	500	500
-St. Jørgens stiftelse	3	485	0,6	162	135	100	250
- Waisenhus stiftelse	5	1 445	1,8	289	125	100	600
-annet	5	1 700	2,1	340	300	100	800
Utlandet	2	6 135	7,5	3 067	3 067	1 935	4 200
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	169	82 217	100	486	250	17	4 400

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 13 for Sør-Trøndelag, Trondheim.(1822-1828)

I alt ble det tinglyst 169 pantelån i Trondhjem i 1824 til en verdi av 82 217 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 486 speciedaler. Medianlånet var 250 speciedaler. Et trekk ved pantelånene i Trondhjem i 1824 er at banker (utenom Norges Bank) og forsikring er fraværende som långivere i vår kilde. Sammenlignet med Christiania hadde personlige långivere en lavere andel, mens Norges Bank og offentlig sektor hadde en større andel av kredittgivningen.

Offentlig sektor ga i alt 26 lån på tilsammen 15 750 speciedaler. Dette utgjorde 19,2 prosent av totale utlån. *Statskassen* ga 16 lån (11,5 prosent). Det høyeste lånet fra *Statskassen* (3 184 speciedaler) mottok *kjøbmand Nicolai Chr. Sandberg*. Det nest høyeste lånet mottok *Fredrich Bing* (1 125 speciedaler). *Trondhjem Byes overformynderi* ga i alt 5 lån (5,5 prosent) hvorav de to høyeste var begge på 1 500 speciedaler. Låntakere var *Herman Moe* og *Nils Nilsen*. Forøvrig ble det gitt et lån på 1 000 speciedaler til *kapitain Stabell* av «*Den Trondhjemske Gevordene Musqueter Kasse*».

Norges Bank ga i alt 45 lån til en verdi av 24 533 speciedaler. Dette utgjorde 29,8 prosent av totale utlån. Det høyeste lånet fra Norges Bank (4 400 speciedaler) ble tatt opp av *Chr. A. Lorck & sønner*. *Just Hansen & søn* fikk to lån på i alt 1 000 speciedaler og *Hilmar Meincke* mottok et lån på 2 000 speciedaler.

Det ble gitt 80 personlige lån til en totalverdi på 28 670 speciedaler. Dette utgjorde 34,9 prosent av utlånene. Det største lånet (3 000 speciedaler) ble gitt av *kjøbmand Joh. Fr. Roshauw* til *kjøbmand Hans Lien*. Den mest aktive långiveren av personlige lån var *kjøbmand Hans Brun* med fire lån på tilsammen 870 speciedaler. *Grosserer Lorck og grosserer Lorck & sønner* ga tre lån på tilsammen 1 201 speciedaler. *Madame Ane Bergitha Tangen* ga tre lån på tilsammen 650 speciedaler og *Lorenz Angell* ga to lån på tilsammen 637 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 8,7 prosent av utlånene. Det høyeste lånet (1 600 speciedaler) ble gitt av *Thomas Angells stiftelse* til *kjøbmand Carl Oxholm*. Stiftelsen ga også et lån til *Gunder Lind* på 1 400 speciedaler. *St. Jørgens stiftelse* ga i 1824 tre lån på hhv 100, 135 og 250 speciedaler. *Trondhjem Waisenhus stiftelse* ga fem lån på tilsammen 1 445 speciedaler (1,8 prosent). Andre aktive ideelle organisasjoner var *Bibelselskapet*, *Det Paulske legat*, *Seminari Laponnici Fond* samt *Nilsen og hustrus fabrikkstiftelse*.

2 lån på tilsammen 6 135 speciedaler ble gitt av utenlandske långivere (7,5 prosent). Det høyeste lånet (2 400 Hamburger Banco omregnet til 4 200 speciedaler) ble gitt av *Gerth Köhler, Altona, Tyskland* til *Peter Hansen*. Det andre utenlandske lånet (1 935 speciedaler) ble gitt av *Rehder, Altona*, til *Nicolay Schmidt*.

3.2.2. Trondhjem 1825

Tabell T25. Pantelån i Trondhjem i 1825

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	19	6 027	8,4	317	186	81	1 300
- enkekasser	1	450	0,6	450	450	450	450
- fattigkasser	1	150	0,2	150	150	150	150
- overformynderier	10	2 360	3,3	236	174	81	700
- Statskassen	4	2 486	3,5	622	520	146	1 300
- annet	3	580	0,8	193	200	180	200
Norges Bank	61	31 240	43,8	512	400	90	2 400
Sparebanker	2	900	1,3	450	450	200	700
Skadeforsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	91	24 498	34,3	269	165	30	2 000
Ideelle organisasjoner	21	7 733	10,8	368	200	50	1 500
- Angellske stiftelse	8	3 500	4,9	438	350	100	1 000
- Kathedralskolen	1	500	0,7	500	500	500	500
- St. Jørgens stiftelse	2	363	0,5	181	181	113	250
- Waisenhus stiftelse	4	1 250	1,8	313	175	100	800
- annet	6	2 120	3,0	353	135	50	1 500
Utlandet	2	929	1,3	465	465	429	500
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	196	71 327	100,0	364	200	30	2 400

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 13 for Sør-Trøndelag, Trondheim.(1822-1828)

I alt ble det tinglyst 196 pantelån i Trondhjem i 1825. Verdien var 71 327 speciedaler. Gjennomsnittsverdien på lånene var 364 speciedaler, mens medianlånet var på 200 speciedaler. To av lånene var knyttet til sølvverdien.

Offentlig sektor ga 19 lån og sto for 8,4 prosent av långivningen. Medianlånet var på 186 speciedaler. Det største lånet (1 300 speciedaler) ble gitt av *Statskassen* til *Domkirkeorganist Johan Christian Tellefsen*. 10 lån ble gitt av *Trondhjems overformynderi* på tilsammen 2 360 speciedaler (3,3 prosent). *Statskassen* ga 4 lån på tilsammen 2 486 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 622 speciedaler. Fem øvrige offentlige institusjoner ga ett lån hver. Disse institusjonene var *Trondhjems Tugthuus*, *Trondhjems Fattigkasse*, *Trondhjems enkekasse*, *Trondhjem Byes kasse* og *Hans Majestet Kongens Gavefond*. *Overformynderiet*, *Enkekassen* og *Fattigkassen* sto i alt for 4,1 prosent av utlånene.

Norges Bank sto for 43,8 prosent av långivningen. Medianlånet var på 400 speciedaler. 7 lån var på 1 000 speciedaler eller høyere. Det høyeste lånet (2 400 speciedaler) ble gitt til *Hans Knudtson*.

Sparebanker var representert ved *Trondhjems Sparebank* som ga 2 lån som utgjorde 1,3 prosent av långivningen.

Personlånene sto for 34,3 prosent av totale lån. I alt ble det gitt 91 lån. Medianlånet var på 165 speciedaler. Det høyeste lånet (2 000 speciedaler) ble gitt av *justitieraad Søren Brodtkorp* til *kjøbmand Arentz Nielsen*. De hyppigste långiverne var fire grosserere. *Grosserer Frederich Bing* ga 5 lån på tilsammen 890 speciedaler, og *grosserer Hans Brun* ga 4 lån på tilsammen 559 speciedaler. *Grosserer Chr. A. Lorck og C. A Lorck & sønner* ga 4 lån på tilsammen 722 speciedaler. To lån på tilsammen 1 200 speciedaler ble gitt av *grosserer Carsten Wensell*.

Ideelle organisasjoner ga 21 lån som utgjorde 10,8 prosent. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det høyeste lånet (1 500 speciedaler) ble gitt til *Sogneprest Bendix Støren* av *Hospitalstiftelsens midler*. Den største långiveren i sektoren var *Thomas Angells stiftelse* som ga 8 lån på tilsammen 3 500 speciedaler, dvs. 4,9 prosent av totale pantelån i Trondhjem i 1825. *Waisenhaus stiftelse* ga 4 lån på tilsammen 1 250 speciedaler. To lån på tilsammen 363 speciedaler ble gitt av *St. Jørgens stiftelse*. *Seminari Lapponici Fredericiani* (Det nordlandske kirke- og skolefond) ga to lån på tilsammen 250 speciedaler.

To lån på tilsammen 929 speciedaler ble tatt opp i utlandet. Dette utgjorde 1,3 prosent av totale utlån. *Kjøbmand Nicolai Schmidt* lånte 500 speciedaler av *Henrick Köncke* i Hamburg. *Skipper H. J. Ørum* lånte 296 speciedaler og 22 skilling av *Wolff og Dorville* i London. Lånet var knyttet til sølv og hadde en verdi på 429 speciedaler etter omregning.

3.2.3. Trondhjem 1835

Tabell T35. Pantelån i Trondhjem i 1835

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	13	2 713	5,2	209	200	62	500
- enkekasser	1	290	0,6	290	290	290	290
- overformynderier	11	2 142	4,1	195	200	62	500
- annet	1	280	0,5	280	280	280	280
Norges Bank	62	26 905	51,9	434	280	100	2 600
Sparebanker	9	2 880	5,6	320	200	100	1 200
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	53	15 597	30,1	294	200	30	1 500
Ideelle organisasjoner	10	3 758	7,2	376	200	100	1 400
- Angellske stiftelse	2	1600	3,1	800	800	200	1 400
- St. Jørgens stiftelse	1	100	0,2	100	100	100	100
- Waisenhus stiftelse	2	358	0,7	179	100	100	258
- annet	5	1 700	3,3	340	200	100	700
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	147	51 853	100,0	353	200	30	2 600

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 15 for Sør-Trøndelag, Trondheim.(1833-1839)

I alt ble det tinglyst 147 pantelån i Trondhjem i 1835. Verdien var 51 853 speciedaler. Gjennomsnittsverdien av de tinglyste pantelånene var 353 speciedaler. Medianlånet var på 200 speciedaler. I tillegg ble det i desember 1835 transportert 17 obligasjonslån fra i hovedsak personlige långivere til Norges Bank, til en samlet verdi av 12 374 speciedaler. De transporterte lånene er holdt utenom fordi de ikke var nye lån.

Offentlig sektor ga i alt 13 lån og sto for 5,2 prosent av långivningen. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det høyeste lånet (500 speciedaler) ble gitt til *captain Wagtmeister Boie Broder Krogh* av *Trondhjems overformynderi*. *Trondhjems overformynderi* ga i alt 11 lån til en samlet verdi av 2 142 speciedaler. Dette utgjorde 4,1 % av registrerte pantelån i Trondhjem i 1835. De to andre offentlige långiverne var *Vår Frues Kirke* (280 speciedaler) og *Enkekassen* (290 speciedaler).

Norges Bank sto for 51,9 prosent av långivningen (utenom lånene som ble transportert til banken i desember 1835). Antall lån var 62. Medianlånet var på 280 speciedaler. Det høyeste lånet (2 600 speciedaler) ble gitt til *Chr. Thaulow*. Det høyeste transporterte lånet til Norges Bank i desember 1835 var på 2 400 speciedaler. Lånet var tidligere gitt av *Statskassen*. Låntaker var *kjøbmand Rasmus Bergh*.

Sparebanker (*Trondhjems sparebank*) sto for 5,6 prosent av långivningen. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *Henrich August Angell* (1 200 speciedaler).

Personlige lån sto for 30,1 prosent av långivningen. Medianlånet var på 200 speciedaler, og det høyeste lånet var på 1 500 speciedaler. Det ble gitt av *fuldmægtig H.N. Ellefsen* til *kjøbmand Ole Normann*. *H.N. Ellefsen* ga i alt 2 lån på tilsammen 1 780 speciedaler. Den nest største långiveren i sektoren var *lieutenant O. H. Knoph* som ga et lån på 1 200 speciedaler til *bordskriver Lauritz Rolfsen*. *G. Wimpelmanns enke* lånte ut 1 100 speciedaler til *Chr. Thaulow*. (*Christian Thaulow* lånte også 2 600 speciedaler i Norges Bank samme år). *Kjøbmand Hans Wensell* sto for to utlån på tilsammen 1 000 speciedaler, hvorav det ene på 900 speciedaler ble gitt til *Johan Sivertsen*. *Grosserer Bing* ga 3 lån på tilsammen 324 speciedaler.

Ideelle organisasjoner ga 10 lån og sto for 7,2 prosent av utlånene. Medianlånet var på 200 speciedaler. *Thomas Angells stiftelse* ga to lån på tilsammen 1 600 speciedaler, hvorav det største lånet (1 400 speciedaler) ble gitt til *Ole Skjølberg*. *Waisenhus stiftelse* ga to lån på tilsammen 358 speciedaler. Andre långivere i denne sektoren var *St. Jørgens stiftelse*, *Hans Nielsens legat*, *Hospitalstiftelsen* og *Interessentskapets boktrykkeri*.

3.2.4. Trondhjem 1845

Tabell T45. Pantelån i Trondhjem i 1845

Sektor	Antall	Låne- beløp (specie- daler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennom- snittlig beløp (specie- daler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	21	9 907	7,8	472	200	34	2 000
- enkekasser	2	511	0,4	256	256	153	358
- fattiggasser	1	100	0,1	100	100	100	100
- overformynderier	13	7 496	5,9	577	140	34	2 000
- annet	5	1 800	1,4	360	200	200	1 000
Norges Bank	49	29 995	23,7	612	300	35	3 625
Sparebanker	44	26 180	20,7	595	468	50	2 500
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	150	50 664	40,0	338	200	14	2 500
Ideelle organisasjoner	15	9 844	7,8	656	500	14	2 200
- Angellske stiftelse	1	1 000	0,8	1 000	1 000	1 000	1 000
- Hospitalstiftelsen	6	3 950	3,1	658	475	400	1 200
- St. Jørgens stiftelse	4	2 150	1,7	538	500	300	850
- Waisenhus stiftelse	1	2 200	1,7	2 200	2 200	2 200	2 200
- annet	3	544	0,4	181	170	14	360
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	279	126 591	100,0	454	275	14	3 625

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 17 for Sør-Trøndelag, Trondheim.(1843-1847)

I alt ble det tinglyst 279 pantelån i Trondhjem i 1845. Verdien var 126 591 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 454 speciedaler. Medianlånet var på 275 speciedaler.

Offentlig sektor ga 21 lån og sto for 7,8 prosent av långivningen. De to største lånene ble gitt av *Trondhjems overformynderi* til *O. C. Strøms enke* og *bagemester Jonas C. Stück*. Begge lånene var på 2 000 speciedaler. *Trondhjems overformynderi* ga i alt 13 lån på tilsammen 7 496 speciedaler som utgjorde 5,9 prosent av total långivning. Andre offentlige långivere var *Det Kongelige Norske Videnskabelige Selskab*, *Trondhjems Byes Formandskap*, *Trondhjems Tugthuuskasse* (2 lån), *Den alminnelige enkekasse* (2 lån), *Trondhjems fattiggasse* og *Trondhjem Domkirkes midler*.

Norges Bank sto for 23,7 prosent av utlånene med sine 49 lån. Det høyeste (3 625 speciedaler) ble gitt til *kjøpmann og medlem av Norges Banks direksjon Chr. Knudtzon*. Lånet hadde en løpetid på 6 måneder, men i følge panteboken ble lånet nedbetalt («aflæst») i 1872.

Lånene fra *Trondhjems sparebank* utgjorde 20,7 prosent av utlånene i Trondhjem i 1845. Sparebanker hadde det nest høyeste medianlånet med 468 speciedaler. 10 av lånene var på 1 000 speciedaler eller høyere. Det største lånet ble gitt til *kjøbmand Andreas Mattau* og var på 2 500 speciedaler.

Personlånene utgjorde 40 prosent, med et medianlån på 200 speciedaler. I alt ble det gitt 150 personlige lån. De tre største lånene i sektoren var alle på 2 500 speciedaler. Et av disse lånene ble gitt av *Iver Wolffs barn* til *Jonas Werness*. *Carl Loisevitz* ga et lån på 2 500 speciedaler til *Olaus Hojen*. Det tredje av disse lånene ble gitt internt i *Krog-familien*.

Iver Wolffs barn ga i alt 4 lån på tilsammen 4 992 speciedaler. Av andre store långivere var *jomfru Trine Ems* med 3 lån på tilsammen 3 000 speciedaler, *Math. H. Lundgreens enke* med 3 lån på tilsammen 1 800 speciedaler og *murermeister August Peter* med 3 lån på tilsammen 745 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 15 lån og 7,8 prosent av utlånene. Sektorens medianlån (500 speciedaler) var det høyeste blant sektorene. Det høyeste lånet (2 200 speciedaler) ble gitt av *Waisenhuus stiftelse* til *Thalida Fyhn*. *Hospitalstiftelsen* var største långiver innenfor denne sektoren med 6 lån på tilsammen 3 950 speciedaler. Det høyeste lånet (1 200 speciedaler) ble gitt til *Peter Christian Berntzen*. *St. Jørgen stiftelse* ga 4 lån på tilsammen 2 150 speciedaler. *Thomas Angells stiftelse* lånte ut 1 000 speciedaler til *bagermeister Martinus Colberg*.

4. Strinda og Selbu

4.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Strinda og Selbu (1825, 1835, 1845, 1855 og 1865)

I alt har vi registrert 744 pantelån i Strinda og Selbu sorenkriveri for de fem årene vi har sett på. Totalt utlånsbeløp i nominelle speciedaler gikk ned fra 1825 til 1835. I 1845 økte låneomfanget igjen, til et nivå 78 prosent høyere enn i 1835. Årene 1855 og 1865 lå 13-14 prosent lavere enn 1845. Norges Bank hadde størst andel av utlånene i 1825 og 1845, mens personsektoren var størst i de tre øvrige årene som vi har sett på. Utviklingen for de enkelte sektorene er vist i tabell 4 og figur 5.

Utlånsandelen til personsektoren beveget seg fra vel 28 prosent i 1825 til i underkant av 66 prosent i 1835, for deretter å falle til nær 26 prosent i 1845. Deretter steg andelen til vel 57 prosent i 1855 og til i overkant av 67 prosent i 1865. Den mest aktive långiveren i disse årene var *grosserer Hans Brun* med i alt 22 lån til en samlet nominell verdi på 5 870 speciedaler. En annen aktiv långiver var *proprietær Carl Stephansen* med 12 lån på tilsammen 5 620 speciedaler. Det største lånet i personsektoren (10 000 speciedaler) ble gitt av *Grev Trampes bo* i 1835.

Utlånsandelen til offentlig sektor økte gjennom de tre første årene som vi har sett på, fra i overkant av 1 prosent i 1825 til i overkant av 9 prosent i 1845. Deretter falt utlånsandelen til i underkant av 5 prosent, for deretter å øke til nær 8 prosent i 1865. *Overformynderiene* var de institusjonene innen offentlig sektor som ga flest lån. *Trondhjems lærde Skoles egentlige skolekasse* var også en stor långiver i sektoren. *Skolekassen* ga 3 900 speciedaler i lån i 1845. Dette utgjorde mer enn 5 prosent av totale utlån i Strinda og Selbu det året.

Utlånene fra Norges Bank utgjorde i underkant av 64 prosent i 1825. I 1835 var andelen sunket til rundt 20 prosent, men økte deretter til i overkant av 29 prosent i 1845. I 1855 var utlånsandelen i underkant av 11 prosent. Den økte deretter til 17,5 prosent i 1865.

Sparebankers utlånsandel økte gradvis fra i underkant av 4 prosent i 1825 til i underkant av 15 prosent i 1845, og deretter til i underkant av 19 prosent i 1855. I 1865 var utlånsandelen kun 1,5

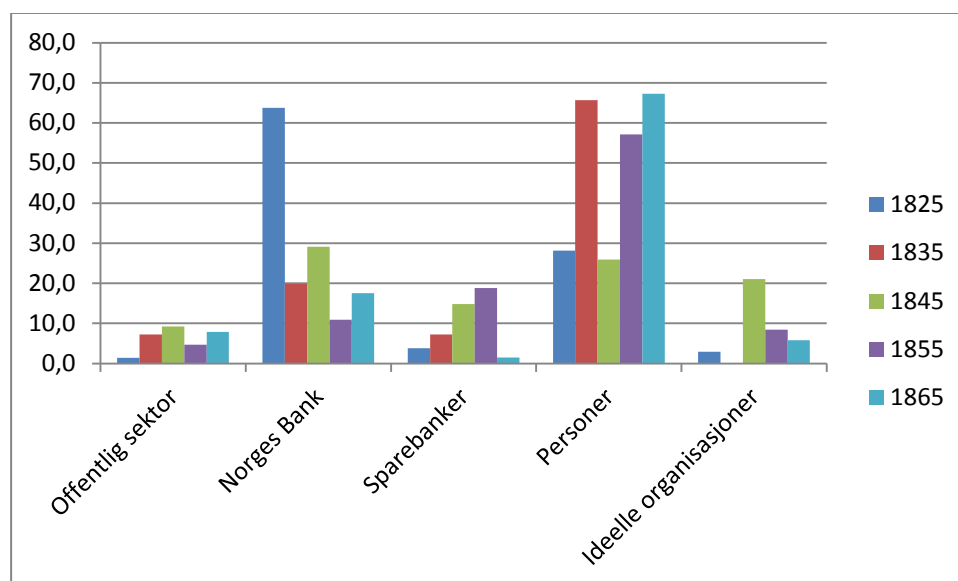
prosent. *Trondhjem sparebank* var den dominerende banken i sektoren, men *Strinden sparebank* ga også noen lån.

Ideelle organisasjoner ga ikke pantelån i 1835. I 1825 var utlånsandelen rundt 3 prosent, mens den i 1845 var steget til 21 prosent. De to dominerende långiverne i sektoren i årene vi har sett på var *Trondhjems hospitalstiftelse*, med nær 12 prosent av totale utlån i 1845, og *Thomas Angells stiftelse* med nær 9 prosent i 1845. I 1865 ble det gitt 9 lån av *De Nordenfjeldske hestehjelpskasser*, som utgjorde 3 prosent av utlånene fra Strinda og Selbu sorenskriveri det året.

Tabell 4. Nye pantelån i Strinda og Selbu etter långiversektor. 1825, 1835, 1845, 1855 og 1865. Speciedaler og prosent.

	Speciedaler					Prosent				
	1825	1835	1845	1855	1865	1825	1835	1845	1855	1865
Offentlig sektor	886	3 028	6 871	3 053	5 044	1,4	7,2	9,2	4,7	7,9
Norges Bank	39 725	8 350	21 745	7 125	11 195	63,7	19,9	29,1	10,9	17,5
Sparebanker	2 350	3 050	11 080	12 275	955	3,8	7,3	14,8	18,8	1,5
Statsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forretningsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skadeforsikring	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livsforsikring	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Personer	17 563	27 572	19 343	37 271	43 048	28,2	65,6	25,9	57,1	67,3
Ideelle organisasjoner	1 800	-	15 700	5 500	3 720	2,9	-	21,0	8,4	5,8
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	62 323	42 000	74 739	65 224	63 962	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall lån	113	101	172	164	194					
Gjennomsnittsbetøp	552	416	435	398	330					
Medianbetøp	200	100	200	190	200					

Figur 5. Sektorfordelte pantelånsandeler i Strinda og Selbu. 1825, 1835, 1845, 1855 og 1865. Prosent.

4.2. Strinda og Selbu – mer detaljert om enkeltårene

4.2.1. Strinda og Selbu 1825

Tabell S25. Pantelån i Strinda og Selbu i 1825

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	5	886	1,4	177	100	60	526
- overformynderier	2	626	1,0	313	313	100	526
- annet	3	260	0,4	87	100	60	100
Norges Bank	40	39 725	63,7	993	200	100	11 000
Sparebanker	4	2 350	3,8	588	525	300	1 000
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	61	17 563	28,2	288	150	24	3 500
Ideelle organisasjoner	3	1 800	2,9	600	400	200	1 200
- Angellske stiftelse	1	1 200	1,9	1 200	1 200	1 200	1 200
- annet	2	600	1,0	300	300	200	400
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	113	62 323	100,0	552	200	24	11 000

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 6 for Sør-Trøndelag. Strinda og Selbu.(1822-1827)

I alt ble det tinglyst 113 pantelån i Strinda og Selbu i 1825. Totalt lånebeløp var på 62 323 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 552 speciedaler, og medianlånet var på 200 speciedaler.

Offentlig sektor ga 5 lån, hvorav 2 lån på i alt 626 speciedaler ble gitt av *overformynderier*. De tre andre lånene ble gitt av henholdsvis *Selboe og Børsens prestegjelds skolekasse* (60 speciedaler), *Fondet for Børsens og Skogns prestegaards oppbyggelse* (100 speciedaler) og *Plakke kirkes midler* (100 speciedaler). Offentlig sektor sto for 1,4 prosent av långivningen.

Norges Bank ga 40 lån på tilsammen 39 725 speciedaler. Dette utgjorde 63,7 prosent av långivningen i Strinda og Selbu sorenskriveri. Medianlånet var på 200 speciedaler, mens gjennomsnittslånet var på 993 speciedaler. Denne skjevfordelingen skyldes at 11 lån var på 100 speciedaler mens 9 av lånene var på 1 000 speciedaler eller mer. Det høyeste lånet (11 000 speciedaler) ble gitt til *amtman Hilmar Meincke*. Det er datert 30. november 1825. *Meincke* tok også opp et lån i Norges Bank på 8 000 speciedaler den 2. september samme året. Begge lånene ble gitt med løpetid på 3 måneder, og i begge tilfeller ble det deponert myntet sølv for halve låneverdien. I nedtegnelsene i panteboken henvises det til Lov om Norges Bank av 13. august 1818.¹⁰ Begge lånene ble «aflæst», dvs. nedbetalt, i 1829.

¹⁰ Bestemmelsen i loven av 13. august 1818 om at man hadde rett til å låne det dobbelte mot pant førte til at «Den annekterte låneinretning» ble opprettet. Se Jahn, Gunnar, Alf Eriksen og Preben Munthe (1966), side 28.

Trondhjems sparebank ga 4 lån, og *sparebanker* sto for 3,8 prosent av långivningen. Det høyeste lånet (1 000 speciedaler) ble gitt til *Lorentz Angell*.

Personlånene utgjorde 28,2 prosent. Totalt utlånsbeløp var 17 563 speciedaler, fordelt på 61 lån. Det største lånet (3 500 speciedaler) ble gitt av *kjøbmand Arnt Solem* til *Iver Iversen*. *Solem* ga i alt 3 lån på tilsammen 4 400 speciedaler. En annen stor personlig långiver var *grosserer Hans Brun* som lånte ut 620 speciedaler fordelt på 7 lån.

Ideelle organisasjoner sto for 2,9 prosent av långivningen med 3 lån. Det største lånet (1 200 speciedaler) ble gitt av *Thomas Angells stiftelse* til *C. J. W. Halcke*. *Det Hammerske legat under det kongelige norske vitenskapslige selskap* ga to lån på tilsammen 600 speciedaler.

4.2.2. Strinda og Selbu 1835

Tabell S35. Pantelån i Strinda og Selbu i 1835

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale lån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	11	3 028	7,2	275	137	50	900
- overformynderier	9	1 928	4,6	214	100	50	900
- annet	2	1 100	2,6	550	550	300	800
Norges Bank	4	8 350	19,9	2 088	2 125	100	4 000
Sparebanker	3	3 050	7,3	1 017	750	300	2 000
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	83	27 572	65,6	332	100	10	10 000
Ideelle organisasjoner	-	-	-	-	-	-	-
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	101	42 000	100,0	416	100	10	10 000

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 8a for Sør-Trøndelag. Strinda og Selbu.(1833-1839)

I alt ble det tinglyst 101 pantelån i Strinda og Selbu i 1835, med et samlet lånebeløp på 42 000 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 416 speciedaler, og medianlånet var på 100 speciedaler.

Offentlig sektor ga 11 lån og sto for 7,2 prosent av utlånene. Medianlånet i sektoren var på 137 speciedaler. 9 av lånene ble gitt av *overformynderier*. Det høyeste lånet (900 speciedaler) ble gitt til *Anna Jensen av Trondhjem Byes Overformynderies Administrasjon* på grunnlag i midlene til *myndlingen Henrik Olaus Hornemann*. Utenom lånene fra *overformynderiene* ble det gitt et lån på 800 speciedaler fra *Trondhjems lærde skoles midler* til *Niels Olsen Ramberg* og et lån på 300 speciedaler av *Trondhjems og Romsdals amter* til *John Paulsen Krangsaas*.

Norges Bank lånte ut tilsammen 8 350 speciedaler fordelt på 4 lån. Dette utgjorde 19,9 av utlånene. Gjennomsnittslånet var på 2 088 speciedaler. De to høyeste lånene var på 3 000 og 4 000 speciedaler. Det største lånet ble gitt til *Fredrik Christian Otto Hegermann, generalmajor og sjef for*

den Trondhjemske Infanteri Brigade. Lånet på 3 000 speciedaler mottok *premierløytnant Niels Juul Henrika Lysholm* lånte 1 250 av Norges Bank.

Trondhjems Sparebank ga 3 lån og sto for 7,3 prosent av utlånene. Den største låntakeren fra sparebanker var *Hans Henum* med et lån på 2 000 speciedaler.

I alt ble det gitt 83 personlige lån som tilsammen utgjorde 65,6 prosent. Det største lånet (10 000 speciedaler) ble gitt av *Grev Trampes bo* til *premierløytnant Niels Juul* i forbindelse med kjøp av gårdene Nedre Rotvold og Reppe. *Niels Juul* lånte også 3 000 speciedaler i Norges Bank samme år (se over). Det nest høyeste lånet (1 600 speciedaler) ble gitt av *kaptein Jørgen Coldevin Rosenvinge* til sønnen *Abraham Bredahl Rosenvinge*. Den største långiveren målt ved antall lån var *grosserer Hans Brun* med 4 lån på tilsammen 1 550 speciedaler. Et av disse lånene (1 000 speciedaler) ble gitt til *John Larssón Braae*.

4.2.3. Strinda og Selbu 1845

Tabell S45. Pantelån i Strinda og Selbu i 1845

Sektor	Ant.	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	9	6 871	9,2	763	600	50	2 000
- overformynderier	2	1 271	1,7	635	635	128	1 143
- annet	7	5 600	7,5	800	600	50	2 000
Norges Bank	48	21 745	29,1	453	300	100	5 200
Sparebanker	6	11 080	14,8	1 847	225	30	8 000
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	97	19 343	25,9	199	100	11	2 000
Ideelle organisasjoner	12	15 700	21,0	1 308	1 000	100	3 150
- Angellske stiftelse	4	6 500	8,7	1 625	1 250	1 000	3 000
- St. Jørgens stiftelse	1	300	0,4	300	300	300	300
- Hospitalstiftelsen	6	8 800	11,8	1 467	975	600	3 150
- annet	1	100	0,1	100	100	100	100
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	172	74 739	100,0	435	200	11	8 000

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 9 for Sør-Trøndelag. Strinda og Selbu.(1844-1848)

I alt ble det tinglyst 172 pantelån i Strinda og Selbu i 1845. Totalt lånebeløp var på 74 739 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 435 speciedaler, og medianlånet var på 200 speciedaler.

Offentlig sektor ga 9 lån og sto for 9,2 prosent av långivningen. Medianlånet var på 600 speciedaler. Det største lånet (2 000 speciedaler) ble gitt til *Bjørn Pedersen Teslie* av *Trondhjems lærde Skoles egentlige skolekasse*. Samme långiver ga også 300 speciedaler i lån til *Teslie* og lånte 1 600 speciedaler til *sogneprest H. A. Angell*. *Overformynderiene i Trondhjem og Strinda og Selbu* ga ett lån hver på henholdsvis 1 143 og 128 speciedaler.

Norges Bank ga i alt 48 lån og sto for 29,1 % av utlånene. Medianlånet var på 300 speciedaler. Det største lånet (5 200 speciedaler) ble gitt til *kjøbmand Bertram Engelsen*. Det nest høyeste lånet mottok *Clemt Svendsen Grindahl*. Lånet var på 2 400 speciedaler.

Sparebanker ga 6 lån som utgjorde 14,8 prosent av totale utlån. *Trondhjems sparebank* sto for 5 lån på tilsammen 11 050 speciedaler, mens *Strinden sparebank* ga ett lån på 30 speciedaler. Det største lånet fra *Trondhjems sparebank* ble gitt til *krigsraad Knud Holterman* i forbindelse med kjøp av Lade gård. Lånet var på 8 000 speciedaler. Det nest høyeste lånet (2 400 speciedaler) ble gitt til *skibsfører Cornelius Pettersen*.

Personlånene utgjorde prosent 25,9 prosent. Medianlånet var på 100 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *Knud Holterman* (2 000 speciedaler) av *madame Marie Meinck*. Lånet er innskrevet i pantebøkene samme dag som Holtermann lånte 8 000 speciedaler av *Trondhjems sparebank*. Det nest høyeste personlige lånet var på 1 500 speciedaler. Lånet ble gitt til *kjøbmand Herman Chr. Garmann* av *Dorothea Martens*. Andre store personlige långivere var *grosserer Hans Brun* som lånte ut 750 speciedaler fordelt på 4 lån, og *proprietær Ludvig Must* med 2 lån på tilsammen 1 350 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 21 prosent av utlånene. I alt ble det gitt 12 lån. 6 av lånene ble gitt av *Trondhjems Hospitalstiftelse* og utgjorde tilsammen 8 800 speciedaler, dvs. 11,8 prosent av totale utlån i Strinda og Selbu dette året. Det største lånet i sektoren var *Hospitalstiftelsens* lån på 3 150 speciedaler til *landmand Gabriel Bruneck*. *Bruneck* mottok også et lån på 850 speciedaler av *Hospitalstiftelsen*. 4 av lånene i sektoren, på tilsammen 6 500 speciedaler, ble gitt av *Thomas Angells stiftelse*. Det største lånet fra denne långiveren og det nest høyeste lånet fra sektoren ble gitt til *Anne Margrethe Brun*. Lånet var på 3 000 speciedaler.

4.2.4. Strinda og Selbu 1855

Tabell S55. Pantelån i Strinda og Selbu i 1855

Sektor	Ant.	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	11	3 053	4,7	278	247	66	650
- overformynderier	9	2 303	3,5	256	240	66	650
- annet	2	750	1,1	375	375	350	400
Norges Bank	10	7 125	10,9	713	200	100	3 500
Sparebanker	16	12 275	18,8	767	575	150	2 500
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	117	37 271	57,1	319	100	10	5 100
Ideelle organisasjoner	10	5 500	8,4	550	550	100	1 000
- Angellske stiftelse	2	1 550	2,4	775	775	550	1 000
- Waisenhus stiftelse	2	1 900	2,9	950	950	900	1 000
- Hospitalstiftelsen	1	800	1,2	800	800	800	800
- annet	5	1 250	1,9	250	200	100	550
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	164	65 224	100,0	398	190	10	5 100

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 11 for Sør-Trøndelag. Strinda og Selbu.(1853-1857)

I alt ble det tinglyst 164 pantelån i Strinda og Selbu i 1855. Totalt lånebeløp var på 65 224 speciedaler. Ett lån i personsektoren var knyttet til sølvverdien. Gjennomsnittslånet var på 398 speciedaler, og medianlånet var på 190 speciedaler.

Offentlig sektor ga 11 lån og sto for 4,7 prosent av långivningen. Medianlånet var på 247 speciedaler. Det største lånet (650 speciedaler) ble gitt til *Anders Andersen Fortuna* av *Strinda og Sælbu overformynderi*. *Overformynderiene i Trondhjem og Strinda og Selbu* ga henholdsvis 4 og 5 lån hver.

Norges Bank ga i alt 10 lån og sto for 10,9 prosent av utlånene. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det største lånet (3 500 speciedaler) ble gitt til *kjøbmand O. A. Moe*. Det nest høyeste lånet (1 700 speciedaler) ble gitt til *Ole Olsen Bjerken*.

Sparebanker utgjorde 18,8 prosent av totale utlån med sine 16 lån. *Trondhjems sparebank* sto for alle lånene. Det største lånet fra *Trondhjems sparebank* ble gitt til *Ole Jacobsen Teslies bo*. Lånet var på 2 500 speciedaler. Det nest høyeste lånet (2 000 speciedaler) ble gitt til *sorenskriver Frederik Daniel Timme*.

Personlånene utgjorde prosent 57,1 prosent, og sektoren ga i alt 117 lån. Medianlånet var på 100 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *mølleeierne, brødrene Hans Nikolai Hörloch og Carl Justi Hörloch* av *consul Christian Knudtzon*. Lånet var på 5 100 speciedaler. Det nest høyeste personlige pantelånet var på 3 500 speciedaler. Lånet ble gitt til *can. jur. Laur. Aas* av hans far *kjøbmand Lars Aas*. *Peder Jensen og Jens Andreas Jensen* lånte sammen 2 500 speciedaler, knyttet til sølvverdien, av

krigsraad Holtermann. Andre store personlige långivere var *grosserer Hans Brun* som lånte ut 2 950 speciedaler fordelt på 7 lån og *proprietær Carl Stephansen* med 6 lån på tilsammen 1 850 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 8,4 prosent av långivningen. I alt ga sektoren 10 lån. *Waisenhus stiftelse* ga 2 lån på tilsammen 1 900 speciedaler. Det høyeste lånet (1 000 speciedaler) ble gitt til *Johan Christian Vogelsang Schive, cand jur. og lensmann i Sælbu og Tydalen Thinglauge*. *Den Angellske stiftelse* ga også 2 lån, på tilsammen 1 550 speciedaler, hvorav det største (1 000 speciedaler) ble gitt til *skibsbygmester Michael Voigt*. *Hospitalstiftelsens jordegods dannede fond* lånte 800 speciedaler til *Ole Johnsen*. *Hans Nielsen og hustrus stiftelse* ga to lån på tilsammen 750 speciedaler. De øvrige tre lånene fra ideelle organisasjoner på tilsammen 500 speciedaler ble gitt av legater.

4.2.5. Strinda og Selbu 1865

Tabell S65. Pantelån i Strinda og Selbu i 1865

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	15	5 044	7,9	336	200	60	1 800
- overformynderier	9	1 544	2,4	172	150	60	300
- annet	6	3 500	5,5	583	425	100	1 800
Norges Bank	40	11 195	17,5	280	200	100	1 000
Sparebanker	2	955	1,5	478	478	400	555
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	124	43 048	67,3	347	200	12	7 300
Ideelle organisasjoner	13	3 720	5,8	286	300	50	1 000
- Angellske stiftelse	1	300	0,5	300	300	300	300
- annet	12	3 420	5,3	285	225	50	1 000
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	194	63 962	100,0	330	200	12	7 300

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 13b (1863-1865) og 14a (1865-1866) for Sør-Trøndelag. Strinda og Selbu.

I alt ble det tinglyst 194 pantelån i Strinda og Selbu sorenskriveri i 1865. Totalt lånebeløp var på 63 962 speciedaler. Ett lån i personsektoren var knyttet til sølvverdien. Gjennomsnittslånet var på 330 speciedaler. Medianlånet var på 200 speciedaler.

Offentlig sektor ga 15 lån og sto for 7,9 prosent av långivningen. Medianlånet var på 200 speciedaler. Overformynderiene ga i alt 9 lån. *Trondhjem overformynderi* ga tre lån, mens de tre overformynderiene i *Strinda og Selbu, Leinstranden og Børsen* ga to lån hver. Det største lånet i offentlig sektor (1 800 speciedaler) ble gitt av *Opplysningsvesenets fond* til *enke Gjertrud Estendatter*. *Opplysningsvesenets fond* ga også to andre lån. Av *Vår Frues Kirkes midler* ble det gitt to lån på tilsammen 1 000 speciedaler, mens det av *Trondhjems Domkirkes midler* ble bevilget et mindre lån.

Norges Bank bevilget i alt 40 lån som utgjorde 17,5 prosent av utlånene. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det største lånet (1 000 speciedaler) ble gitt til *Bersvend Olsen Eidstue*. 39 av lånene fra Norges Bank ble gitt i 4. kvartal.

Bare to lån ble gitt av sparebanker. Disse utgjorde tilsammen 1,5 prosent av totale utlån. *Trondhjems sparebank* ga det største lånet (555 speciedaler) til *Lars Olsen Vik*. *Strinden sparebank* ga ett lån på 400 speciedaler.

Personlånene utgjorde prosent 67,3 prosent. Medianlånet var på 200 speciedaler. Det høyeste lånet ble gitt til *artilleriløytnant Carsten Schjøtt Due* (7 300 speciedaler) av *captain Hakon Knudtzon og captainløytnant Hjalmar Olsen*, med 3 650 speciedaler hver.

Andre store personlige långivere var *propietær Carl Stephansen* med 6 lån på tilsammen 3 770 speciedaler, dvs. 5,9 prosent av totale utlån. *Captain Christopher Hornemann* ga 3 lån på tilsammen 2 000 speciedaler.

Ideelle organisasjoner sto for 5,8 prosent av utlånene. I alt ble det gitt 13 lån. *Den Angellske stiftelse* ga ett lån på 300 speciedaler til *Arent Nielsen Haarstad*. *De Nordenfjeldske hestehjelpskasser* ga 9 lån på tilsammen 1 920 speciedaler, dvs. 3 prosent av utlånene i Strinda og Selbu i 1865. Det største lånet fra ideelle organisasjoner (1 000 speciedaler) ga *Trondhjems hospitalstiftelse* til *Christian Sivertsen Torp*. De to øvrige lånene ble gitt av et legat og et «minde».

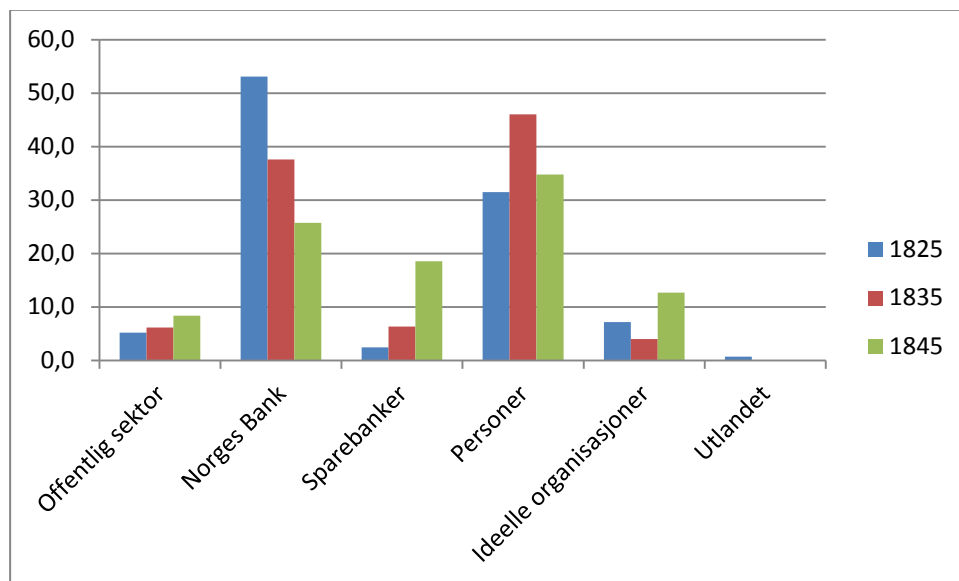
5. Pantelånene i Trondhjem og Strinda og Selbu sett i sammenheng (1825, 1835 og 1845)

Mange av långiverne av lån tinglyst i Strinda og Selbu var bosatt i Trondhjem, og siden sorenskriverområdene Trondhjem og Strinda og Selbu lå nær hverandre kan det tenkes at långiverne så på hele nærområdet ved vurderingen av utlånsvirksomheten. Figur 6 viser de to sorenskriverområdene samlet. For offentlig sektor, Norges Bank og sparebankene har utviklingen vært jevnere enn hvis vi ser på de to sorenskriveriene hver for seg.

Vi kan se at offentlig sektor vokste fra 5,2 prosent i 1825 til 8,3 prosent i 1845. Norges Banks andeler falt fra 53,1 prosent i 1825 til 37,6 prosent i 1835 og 25,7 prosent i 1845. Fra et lavt nivå på 2,4 prosent i 1825 vokste sparebanker til 6,3 prosent i 1835 og 18,5 i 1845. Personsektoren gikk opp fra 31,5 prosent i 1825 til 46 prosent i 1835 for deretter å falle til 34,8 prosent i 1845. Ideelle organisasjoner hadde en motgående bevegelse fra 7,1 prosent i 1825 ned til 4 prosent i 1835 for deretter å gå opp til 12,7 prosent i 1845.

For årene 1835 og 1845 kan det synes som om veksten i utlånene i sparebanker erstattet noe av nedgangen i utlånene fra Norges Bank. Nedgangen i utlånene fra personsektoren fra 1835 til 1845 ble i noen grad motsvart av økte utlån fra ideelle organisasjoner.

Figur 6. Sektorfordelte pantelånsandeler samlet for Trondhjem og Strinda og Selbu. 1825, 1835 og 1845. Prosent.

6. Nedre Romerike

6.1. Hovedtrekk ved pantelånene i Nedre Romerike (1825, 1835, 1845, 1855 og 1865).

I alt har vi registrert 605 pantelån i Nedre Romerike sorenkriveri for de fem årene. Totalt utlånsbeløp ble nær halvert fra 1825 til 1835, men over doblet fra 1835 til 1845. Mellom 1845 og 1855 var det nesten en tredobling av totalt utlånsbeløp. Utlånsnivået i 1865 lå 38 prosent under 1855-nivået. Antall lån ble fordoblet fra 1835 til 1845 og nær fordoblet mellom 1855 og 1865. Medianlånene var på 200 speciedaler i 1825 og 1835, og 230 i 1865. I 1845 og 1855 var medianlånene på henholdsvis 300 og 400 speciedaler. Personsektoren hadde størst andel av utlånene i alle fem årene som vi har sett på. *Kongeriget Norges Hypotekbank*, som vi har klassifisert som statsbank, var en betydelig långiver i 1855 i Nedre Romerike i vårt datamateriale. Uviklingen for de enkelte sektorene er vist i tabell 5 og figur 7.

I 1825 lå utlånsandelen til personsektoren på i overkant av 72 prosent. Deretter gikk den ned til under 56 prosent i 1835 og til i overkant av 42 prosent i 1845. I 1855 og 1865 var personsektorens utlånsandel på henholdsvis 81 og 77 prosent.

Det høyeste lånet i personsektoren i 1825 ble gitt av *statsraad Karsten Tank* til *Westlye Egeberg*. Lånet var på 11 250 sølvspeciedaler (16 313 speciedaler) og representerte 31 prosent av utlånene i Nedre Romerike i 1825. I 1855 lånte *Jacob Meyer* 80 000 speciedaler til *Thomas Meyer*, *Thomas Sewell* og *Thomas Heftye* i forbindelse med kjøp av Losby Bruk i Lørenskog. I 1865 var de to største lånene i personsektoren familieinterne lån. Et lån på 25 000 speciedaler ble gitt til *H. Gulbrandsen* av hans far *C. Gulbrandsen*. *Christian Tandberg* ga et lån på 7 000 speciedaler til sin bror *Engebret Tandberg*.

Utlånsandelen til offentlig sektor beveget seg rundt 16-19 prosent i de tre første av de utvalgte årene for så å falle til 9 prosent i 1855 og til vel 4 prosent i 1865. For de fem årene under ett var overformynderier største långiver innen offentlig sektor. Opplysningsvesenets fond var også en stor långiver, spesielt i 1845 med vel 8 prosent av nye utlån. Lånet fra 1820 («Tyvelånet») sto for nær 10 prosent av låneverdiene i 1825. Enkekassers utlån i 1855 utgjorde 6,9 prosent av totale utlån. Medianlånene i offentlig sektor var på det høyeste i 1845 med 500 speciedaler.

Utlånsandelen til Norges Bank doblet seg fra i underkant av 11 prosent i 1825 til i overkant av 22 prosent i 1835 og videre til i overkant av 37 prosent i 1845. Norges Bank ga ingen lån registrert i Nedre Romerike sorenkriveri i 1855. I 1865 var Norges Banks låneandel 14 prosent. Medianlånene i Norges Bank økte fra 200 speciedaler i 1825 til 375 speciedaler i 1865.

Sparebanker hadde en utlånsandel mellom 0 og 1 prosent, og det ble registrert i alt 7 lån i tre av de fem årene.

Ideelle organisasjoner ga bare ett lån i Nedre Romerike i de fem årene. Lånet på 1 000 speciedaler, som ble gitt i 1835, sto for i overkant av 3 prosent av totale utlån i 1835. Lånet ble gitt av Legatet av 17. mars 1741.

Statsbankene, representert ved Kongeriget Norges Hypotekbank, sto for i overkant av 9 prosent av utlånene i 1855 og nær 4 prosent i 1865. Medianlånene fra Hypotekbanken var på 500 speciedaler i 1855 og 180 speciedaler i 1865.

Av de fem årene vi har sett på var skadeforsikringssektoren bare registrert med ett lån på 450 speciedaler i 1865.

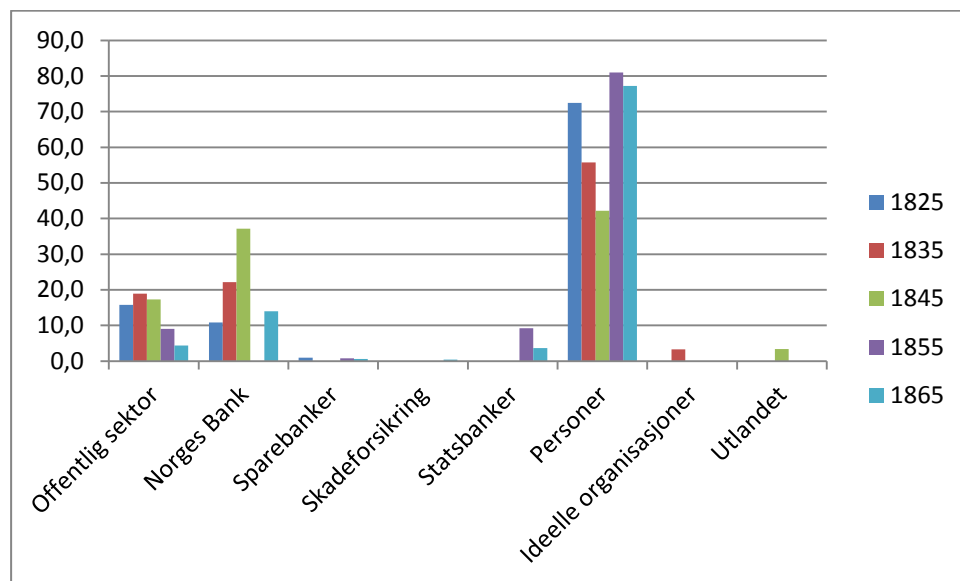
Det er kun registrert lån fra utlandet i 1845. Da ga det engelske handelshuset Pelly & co tre lån som tilsammen utgjorde 3,4 prosent av samlede utlån det året i Nedre Romerike.

Tabell 5. Nye pantelån i Nedre Romerike etter långiversektor. 1825, 1835, 1845, 1855 og 1865. Speciedaler og prosent.

	Speciedaler					Prosent				
	1825	1835	1845	1855	1865	1825	1835	1845	1855	1865
Offentlig sektor	8 303	5 834	11 261	17 248	5 171	15,8	18,9	17,3	9,0	4,4
Norges Bank	5 710	6 850	24 235	-	16 430	10,9	22,2	37,2	-	14,0
Sparebanker	500	-	-	1 600	660	1,0	-	-	0,8	0,6
Statsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Forretningsbanker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skadeforsikring	-	-	-	-	450	-	-	-	-	0,4
Livsforsikring	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Statsbanker ¹¹	-	-	-	17 470	4 180	-	-	-	9,2	3,6
Personer	38 106	17 206	27 520	154 342	90 840	72,4	55,7	42,2	81,0	77,2
Ideelle organisasjoner	-	1 000	-	-	-	-	3,2	-	-	-
Utlandet	-	-	2 193	-	-	-	-	3,4	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	52 619	30 890	65 209	190 659	117 731	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antall lån	75	62	125	118	225					
Gjennomsnittsbetøp	702	498	522	1 616	523					
Medianbetøp	200	200	300	400	230					

¹¹ Kongeriget Norges Hypotekbank

Figur 7. Sektorfordelte pantelånsandeler i Nedre Romerike. 1825, 1835, 1845, 1855 og 1865. Prosent.

6.2. Nedre Romerike – mer detaljert om enkeltlårene

6.2.1. Nedre Romerike 1825

Tabell N25. Pantelån i Nedre Romerike i 1825

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	16	8 303	15,8	519	138	35	3 625
- Laanet av 1820	2	5 075	9,6	2 538	2 538	1 450	3 625
- overformynderier	13	2 928	5,6	225	131	35	1 224
- enkekasser	1	300	0,6	300	300	300	300
Norges Bank	25	5 710	10,9	228	200	100	900
Sparebanker	1	500	1,0	500	500	500	500
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	33	38 106	72,4	1 155	250	25	16 313
Ideelle organisasjoner	-	-	-	-	-	-	-
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	75	52 619	100,0	702	200	25	16 313

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 11A for Akershus, Nedre Romerike sorenskriveri (1824-1829)

I alt ble det registrert 75 tinglyste pantelån i Nedre Romerike i 1825. Totalt lånebeløp var på 52 619 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 702 speciedaler, og medianlånet var på 200 speciedaler. Fire av lånene var knyttet til sølvverdien.

Offentlig sektor ga 16 lån som utgjorde 15,8 prosent av totale utlån. Medianlånet var på 138 speciedaler. 13 av lånene ble gitt av *overformyndier* (5,6 prosent). *Nedre Romerike overformynderi* ga 11 lån. De to øvrige overformyndierene var *Christiania overformynderi* og *Hadeland overformynderi*.

De to største lånene fra offentlig sektor ble gitt av «*Directionen for Laanet av 1820*». Lånene var knyttet opp til sølvverdien, og da lånene ble gitt var sølvkursen 145. Det største lånet (på 2 500 sølvspeciedaler eller 3 625 speciedaler) ble gitt til *Jørgen Young*. Det nest største lånet (på 1 000 sølvspeciedaler eller 1 450 speciedaler) mottok *Lars Smith*. Begge var kjøpmenn i Christiania. «*Laanet av 1820*» sto for 9,6 prosent av långivningen i Nedre Romerike i 1825.

Norges Bank ga 25 lån som utgjorde 10,9 prosent av totale utlån. 20 av lånene var i intervallet 100 til 200 speciedaler, og medianlånet var på 200 speciedaler. Det største lånet var på 900 speciedaler. Det ble gitt til *Ole Christian Brede*.

Det er registrert ett lån fra sparebanker. Lånet ble gitt av *Christiania Sparebank* til *Engebret Laache* og beløp seg til 500 speciedaler.

Enkeltpersoner sto for 72,4 prosent av långivningen. Medianlånet var på 250 speciedaler. Den høye andelen til personlige lån skyldes blant annet det største lånet som var på 11 250 sølvspeciedaler (eller 16 313 speciedaler til kurs 145). Låntaker var *Westye Egeberg* og långiver var *statsraad Karsten Tank*.

Det nest høyeste lånet ble gitt av *grosserer Lars Smith* til *kjøbmand Jørgen Young*. Lånet var på 2 100 sølvspeciedaler (3 045 norske speciedaler).

Det tredje og fjerde høyeste lånet var identiske mht. låntaker, långiver og beløp. De to lånene på 3 040 speciedaler ble tinglyst som pantobligasjoner utstedt av *Marie Elisabeth Calmeyer* og gitt av *pastor Fleischer, sogneprest i Waaler*. Et lån på 3 000 speciedaler ble gitt av *Osterhaus* til *Hans Christie*, kjøpmann og bonde i Moss. *Lars Peter Selboe* ga tre lån på tilsammen 943 speciedaler.

6.2.2. Nedre Romerike 1835

Tabell N35. Pantelån i Nedre Romerike i 1835

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	15	5 834	18,9	389	184	50	1 447
- overformynderier	13	3 534	11,4	272	154	50	1 447
- annet	2	2 300	7,4	1 150	1 150	900	1 400
Norges Bank	19	6 850	22,2	361	300	80	1 500
Sparebanker	-	-	-	-	-	-	-
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	27	17 206	55,7	637	250	50	5 000
Ideelle organisasjoner	1	1 000	3,2	1 000	1 000	1 000	1 000
- annet	1	1 000	3,2	1 000	1 000	1 000	1 000
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	62	30 890	100,0	498	200	50	5 000

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 12A for Akershus, Nedre Romerike sorenskriveri (1833-1837)

I alt ble det tinglyst 62 pantelån i Nedre Romerike i 1835. Totalt lånebeløp var på 30 890 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 498 speciedaler, og medianlånet var på 200 speciedaler.

Offentlig sektor sto for 18,9 prosent av långivningen og hadde et medianlån på 184 speciedaler. 13 av lånene ble gitt av *Nedre Romerike overformynderi*. Det største lånet fra *overformynderiet* var på 1 447 speciedaler. Lånet ble gitt til *Maren Kjelsen* på grunnlag av midlene til to myndlinger. Det nest høyeste lånet fra offentlig sektor var på 1 400 speciedaler. Det ble gitt av *Det Kongelige Fredriks Universitet* til *Torger Christiansen Holm*.

22,2 prosent av utlånene ble gitt av Norges Bank. Medianlånet fra Norges Bank var på 300 speciedaler. Det største lånet var på 1 500 speciedaler og ble gitt til *C. Svensen, byfogd i Fredrikshald*.

Personlige lån sto for 55,7 prosent av långivningen, og sektoren hadde et medianlån på 250 speciedaler. De to høyeste lånene var på henholdsvis 4 000 og 5 000 speciedaler, hvorav det største ble gitt til *Søren Christian og Johan Marius Aamodt*.

Det ble kun gitt ett lån fra ideelle organisasjoner. Lånet på 1 000 speciedaler ble gitt til *Isach Muus av Legatet av 17. mars 1741*.

6.2.3. Nedre Romerike 1845

Tabell N45. Pantelån i Nedre Romerike i 1845

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	23	11 261	17,3	490	500	25	1 086
- overformynderier	12	4 925	7,6	410	300	25	1 055
- annet	11	6 336	9,7	576	600	100	1 086
Norges Bank	51	24 235	37,2	475	300	100	2 500
Sparebanker	-	-	-	-	-	-	-
Forsikring	-	-	-	-	-	-	-
Personer	48	27 520	42,2	573	243	15	7 000
Ideelle organisasjoner	-	-	-	-	-	-	-
Utlandet	3	2 193	3,4	731	593	533	1 067
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	125	65 209	100,0	522	300	15	7 000

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 13 (1843-1845) og 14 (1845-1848) for Akershus, Nedre Romerike sorenskriveri.

I alt ble det tinglyst 125 pantelån i Nedre Romerike i 1845. Totalt lånebeløp var på 65 209 speciedaler. Gjennomsnittslånet var på 522 speciedaler, og medianlånet var på 300 speciedaler.

Offentlig sektor ga 23 lån og sto for 17,3 prosent av utlånene, med et medianlån på 500 speciedaler. Det høyeste lånet (1 086 speciedaler) ble gitt av *Det Kongelige Frederiks Universitet* til *Torger Christensen Holm*. Største långiver i offentlig sektor var *Opplysningsvesenets fond* med 10 lån på tilsammen 5 250 speciedaler (8,1 prosent). Samlet ga *overformynderiene* 12 lån på 4 925 speciedaler (7,6 prosent). 9 av lånene på tilsammen 3 350 speciedaler ble gitt av *Nedre Romerike overformynderi*. Andre långivere var *Christiania overformynderi* med to lån og *Ager overformynderi* med ett lån.

51 lån ble gitt av Norges Bank. Samlete utlån fra Norges Bank utgjorde 37,2 prosent av totale utlån. Medianlånet var på 300 speciedaler. De to høyeste lånene, begge på 2 500 speciedaler, ble gitt til *Hans Oppegard* med to måneders mellomrom.

I alt 48 lån på tilsammen 27 520 speciedaler ble gitt av personer. Sektoren bidro med 42,2 prosent av långivningen. Medianlånet var på 243 speciedaler. Det høyeste lånet (7 000 speciedaler) ble gitt til *Hans Arnesen Enerud* av *høyesterettsassessor E. Bruun*. En aktiv långiver i sektoren var *lensmann C. J. Johnsen* med 4 lån på tilsammen 500 speciedaler.

Utlandet sto for 3 lån og 3,4 prosent av utlånene. Långiver for alle tre lånene var det engelske handelshuset *Pelly & co*. Det høyeste lånet fra *Pelly & co*, 1 067 speciedaler, ble gitt til *Anton Andreassen Arnberg* i forbindelse med et gårds kjøp.

6.2.4. Nedre Romerike 1855

Tabell N55. Pantelån i Nedre Romerike i 1855

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	32	17 248	9,0	539	300	100	3 000
- enkekasser	19	13 122	6,9	691	400	100	3 000
- Opplysningsvesenets fond	12	4 000	2,1	333	225	100	1 200
- overformyndier	1	125	0,1	125	125	125	125
Norges Bank	-	-	-	-	-	-	-
Sparebanker	3	1 600	0,8	533	600	400	600
Statsbanker	18	17 470	9,2	971	500	150	4 500
Personer	65	154 342	81,0	2 374	480	25	80 000
Ideelle organisasjoner	-	-	-	-	-	-	-
Utlandet	-	-	-	-	-	-	-
Ukjent sektor	-	-	-	-	-	-	-
Total	118	190 659	100,0	1 616	400	25	80 000

Kilde: Arkivverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 16 (1850-1855) og 17a (1855-1857) for Akershus, Nedre Romerike sorenskriveri.

I alt ble det tinglyst 118 pantelån i Nedre Romerike sorenskriveri i 1855. Totalt lånebeløp var på 190 659 speciedaler. Gjennomsnittsbetøpet var på 1 616 speciedaler. Medianlånet var på 400 speciedaler. Alle lånene som ble gitt av statsbanker (*Kongeriget Norges Hypotekbank*) var knyttet til sølvverdien.

Offentlig sektor ga 32 lån og sto for 9,0 prosent av utlånene, med et medianlån på 300 speciedaler. Den største långiveren innen offentlig sektor var *Den alminnelige enkekasse* med 19 lån og 6,9 prosent av utlånene. Det høyeste lånet fra *Enkekassen* (3 000 speciedaler) ble gitt til *dyrlege Johan David Voigt*. *Opplysningsvesenets fond* ga 12 lån (2,1 prosent). Ett lån ble gitt av *Nedre Romerike overformynderi*.

Utlånsvirksomheten fra sparebankene var begrenset til 3 lån på tilsammen 1 600 speciedaler, noe som representerte 0,8 prosent av utlånene. Alle lånene ble gitt av *Christiania Sparebank*.

Kongeriget Norges Hypotekbank, som var en statlig bank, bevilget 18 lån på tilsammen 17 470 speciedaler (9,2 prosent). Alle lånene var knyttet til sølv. Medianlånet var på 500 speciedaler. Det største lånet (4 500 speciedaler) ga *Hypotekbanken* til *Ole Nilsen Haneborg*.

I alt 65 lån ble gitt av enkeltpersoner. Sektoren sto for hele 81 prosent av utlånsvirksomheten i Nedre Romerike i 1855. Noe av forklaringen på den høye utlånsandelen var et lån på 80 000 speciedaler som ble gitt av *Jacob Meyer* til *Thomas Meyer*, *Thomas Sewell* og *Thomas Heftye* i forbindelse med kjøp av Losby Bruk i Lørenskog. Samme år tok disse låntakerne opp to lån på tilsammen 14 000 speciedaler av *Gulbrand Fossum & co fra Fredrikstad*.

Ingen lån fra Norges Bank ble tinglyst i Nedre Romerike sorenskriveri i 1855.

6.2.5. Nedre Romerike 1865

Tabell N65. Pantelån i Nedre Romerike i 1865

Sektor	Antall	Lånebeløp (speciedaler)	Andel av totale utlån i prosent	Gjennomsnittlig beløp (speciedaler)	Medianlån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	20	5 171	4,4	259	180	60	915
- overformynderier	20	5 171	4,4	259	180	60	915
Norges Bank	46	16 430	14,0	357	375	100	1 000
Sparebanker	3	660	0,6	220	180	180	300
Statsbanker	23	4 180	3,6	182	180	50	300
Skadeforsikring	1	450	0,4	450	450	450	450
Personer	132	90 840	77,2	688	230	14	25 000
Total	225	117 731	100,0	523	230	14	25 000

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. 19 (1864-1867) for Akershus, Nedre Romerike sorenskriveri.

I alt ble det tinglyst 225 pantelån i Nedre Romerike i 1865. Totalt lånebeløp var på 117 731 speciedaler. Gjennomsnittsbetøpet var 523 speciedaler. Medianlånet var 230 speciedaler. Alle 23 lånene som ble gitt av statsbanker (*Kongeriget Norges Hypotekbank*) og to lån fra personlige långivere var knyttet til sølvverdien.

Offentlig sektor ga 20 lån og sto for 4,4 prosent av utlånene. Medianlånet var på 180 speciedaler. Innenfor offentlig sektor var det bare *overformynderier* som ga lån. *Høland overformynderi* ga 11 lån på tilsammen 3 860 speciedaler, dvs. 3,3 prosent av totale utlån. *Skedsmo overformynderi* ga 3 lån, *Nitedal overformynderi* og *Enebak overformynderi* ga to lån hver, mens *Fet overformynderi* og *Urskoug overformynderi* begge ga ett lån. Det høyeste lånet ble gitt av *Høland overformynderi* til *Martin Julius Syversen Enger* og var på 915 speciedaler.

Norges Bank sto for 14,0 prosent av utlånene med sine 46 lån. Medianlånet fra Norges Bank var på 375 speciedaler. Alle lånene er notert i panteboken som lån fra «*Christiania Bankafdeling*». Det høyeste lånet var på 1 000 speciedaler og ble gitt til *Zyprian Zypriansen Heyerdahl*.

Sparebanker ga 3 lån som tilsammen utgjorde 0,6 prosent av totale utlån. Medianlånet var på 180 speciedaler. To av lånene ble gitt av *Aker sparebank* og ett lån ble gitt av *Sparekillingsbanken*.

Statsbankene, representert ved *Kongeriget Norges Hypotekbank*, bevilget 23 lån på tilsammen 4 180 speciedaler (3,6 prosent). Alle lånene var knyttet til sølv. Medianlånet var på 180 speciedaler. Det største lånet (300 speciedaler) ga *Hypotekbanken* til *Peter* og *Christian Hanssønner*.

I skadeforsikringssektoren ble det gitt ett lån på 450 speciedaler av *Akershus Brandassuranseforening*.

Personsektoren sto for 77,2 prosent av utlånene. Sektoren ga 132 lån, og medianlånet var på 230 speciedaler. To lån var knyttet til sølv. En viktig forklaring på sektorens høye låneandel var et lån på 25 000 speciedaler til *H. Gulbrandsen* fra hans far *C. Gulbrandsen*. Av andre store långiverne var *Christian Tandberg* som ga et lån på 7 000 speciedaler til sin bror *Engebret Tandberg*. *Handelsfuldmektig P. O. Olsen* lånte 4 000 speciedaler til *Hans Jacobsen* og *overrettsagfører Waldrop* ga et lån på 3 400 speciedaler til *G.N. Aasgaard*. *Kjøbmand Løkke*, *proprietær Brodbøll* og *fuldmektig Maximillian Braun Tvethe* ga alle ett lån hver på 3 000 speciedaler.

Vedlegg 1. Antall registrerte tinglyste pantelån i Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike. Utvalgte år i perioden 1823-1865.

	1823	1824	1825	1835	1845	1855	1865	Samlet
Christiania	164	171	199	180	443			1 157
Trondhjem		169	196	147	279			791
Strinda og Selbu			113	101	172	164	194	744
Nedre Romerike			75	62	125	118	225	605
Samlet								3 297

Vedlegg 2. Pantelån i Bergen i 1825¹²

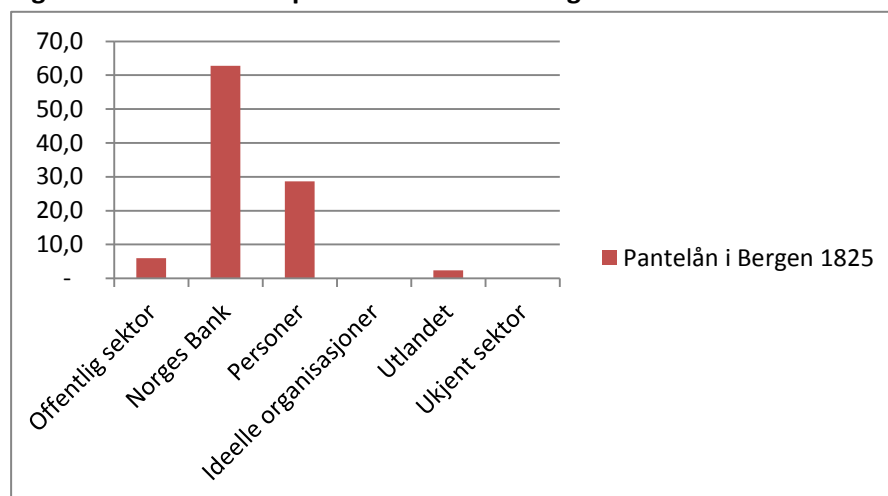
Tabell B25. Pantelån i Bergen i 1825

Sektor	An-tall	Låne-beløp (specie-daler)	Andel av totale utlån (prosent)	Gjennom-snittlig beløp (spd.)	Median-lån	Laveste lånebeløp	Høyeste lånebeløp
Offentlig sektor	25	9 085	6,0	363	154	40	2 665
- <i>overformynderier</i>	24	8 935	5,9	372	154	40	2 665
- <i>Drænge fattigfondet</i>	1	150	0,1	150	150	150	150
Norges Bank	162	95 565	62,7	590	380	100	4 800
Personer	92	43 647	28,7	474	300	28	3 000
Ideelle organisasjoner	1	200	0,1	200	200	200	200
Utlandet	1	3 625	2,4	3 625	3 625	3 625	3 625
Ukjent sektor	1	200	0,1	200	200	200	200
Total	282	152 322	100,0	540	300	28	4 800

Kilde: Arkiverket/Digitalarkivet: Pantebok nr. II.B.a.27 (1825-1826) for Bergen.

I alt ble det gitt 282 pantelån i Bergen i 1825. Medianlånet var på 300 specie-daler. Norges Bank var den største pantelångiversektoren i Bergen i 1825 med 162 lån og 62,7 prosent av långivningen. De to største lånene fra Norges Bank var begge på 4 800 specie-daler og ble gitt til henholdsvis *Wollert Konow* og *August Konow*. Personsektoren ga 92 lån og sto for 28,7 prosent av samlet låneverdi. Det høyeste lånet i personsektoren (3 000 specie-daler) ble gitt av *Christian Maartmann* til *Ole Brink*. Innen offentlig sektor ble 24 lån gitt av *overformynderier* og ett lån av *Drænge fattigfondet*. Offentlig sektor i alt sto for 6,0 prosent av långivningen. Det høyeste lånet ble gitt av *overformynderiet* til *Johan Fischer*. Lånet var på 2 665 specie-daler. Eneste lån fra ideelle organisasjoner var ett lån fra «*Nyttige selskap i Bergen*» til *Torstein Mallanger*. Lånet var på 200 specie-daler. Det ble gitt et lån av utlandet. *Georg Wilhelm Arnemann (Altona, Tyskland)* ga et lån på 2 500 sølvspecier (3 625 specie-daler) til *T. Rosindahl i Bergen*.

Figur 8. Sektorfordelte pantelånsandeler i Bergen. 1825. Prosent.

¹² Registrert av Mats Bay Fevolden.

Kilder:

Eitrheim, Øyvind, Jan T. Klovland og Jan F. Qvigstad (2004): Historical Monetary Statistics for Norway 1819-2003. Norges Bank Occasional Papers No. 35. Oslo: Norges Bank

Eitrheim, Øyvind, Jan T. Klovland og Jan F. Qvigstad (2007): Historical Monetary Statistics for Norway – part II. Norges Bank Occasional Papers No. 38. Oslo: Norges Bank

Jahn, Gunnar, Alf Eriksen og Preben Munthe (1966): Norges Bank gjennom 150 år. Oslo: Norges Bank

Kristiansen, Oscar (1925): Penge og kapital, næringsveie (Oslo 1925)

Pantebøker for Christiania, Trondhjem, Strinda og Selbu og Nedre Romerike publisert av Arkivverket/Digitalarkivet. Se <http://www.arkivverket.no/Digitalarkivet>.